

Edward Szafrowski

Kuria Rzymska Jana Pawła II

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 33/1-2, 21-81

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. EDWARD SZTAFROWSKI

KURIA RZYMSKA JANA PAWŁA II

Treść: Wstęp. I. Historia Kurii Rzymskiej do Vaticanum II. 1. Od początków Kościoła do KPK 1917 r. 2. Kuria Rzymska w świetle KPK 1917 r. II. Soborowa odnowa Kurii Rzymskiej. 1. Postulaty soborowe. 2. Droga realizacji soborowych postulatów. III. Kuria Rzymska wg Konstytucji *Pastor bonus*. 1. Cele i zasady odnowy. 2. Normy ogólne. 3. Sekretariat Stanu. 4. Kongregacje. Trybunały. 6. Papieskie Rady. 7. Urzędy. 8. Pozostałe instytucje Kurii Rzymskiej. 9. Adwokaci. 10. Instytucje związane ze Stolicą Świętą. Zakończenie.

Wstęp

Kuria Rzymska stanowi niezwykle ważną instytucję, przy pomocy której Papież załatwia sprawy Kościoła powszechnego; ona też, w jego imieniu oraz jego autorytetem wykonuje zadania dla dobra i służby Kościołem (por. kan. 360). W 1988 roku minęło 400 lat od momentu kiedy to Papież Sykstus V Konstytucją Apostolską *Immensa aeterni Dei* (22.1.1588 r.) ustanowił Kurie Rzymską jako zorganizowaną już instytucję, obejmującą wówczas piętnaście Kongregacji.

Jak każda ludzka instytucja, Kuria Rzymska podlegała w ciągu wieków modyfikacjom, trzeba było ją reformować, aby stała się organem sprawnie działającym w określonych warunkach życia. Dzieła tego dokonywali papieże. Do reformatorów Kurii Rzymskiej zalicza się: św. Piusa X (1908 r.), Pawła VI (1967 r.) i Jana Pawła II (1988 r.). Prawie w 400-lecie utworzenia Kurii Rzymskiej, obecny Papież doprowadził do końca soborową odnowę tej instytucji, Apostolską Konstytucją *Pastor bonus*, z dnia 28 czerwca 1988 roku¹.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie Kurii Rzymskiej w świetle powyższej Konstytucji Apostolskiej. Mając jednak na uwadze całościowe przedstawienie tematu, uwzględniono również krótko historię tej instytucji, do czego upoważnia sam dokument papieski, który nie pomija tego aspektu. Szczególną uwagę zwrócono na posoborową odnowę Kurii Rzymskiej, która ma swoją bogatą i ciekawą historię.

¹ AAS 80(1988) 841—912.

I. Historia Kurii Rzymskiej do Vaticanum II

Tej czcigodnej i wielce zasłużonej instytucji poświęcono wiele opracowań monograficznych, które wystarczająco ukazują aspekt historyczny, zarówno całej instytucji, jak i poszczególnych wchodzących w jej skład dykasterii². Korzystając z tego bogatego dorobku, wystarczy ogólnie zarysować aspekt historyczny.

1. Od początków Kościoła do KPK 1917 r.

Biskupi Rzymscy, jako Następcy Piotra, od samego początku wykonywali w jakiś sposób władzę pasterską nad całym Kościołem. Różny był jednak zakres tych spraw „powszechnych”. Początkowo (zwłaszcza w okresie prześladowań) niewielki, stąd wystarczyło skorzystać z pomocy pojedynczych doświadczonych osób, i to w poszczególnych wypadkach. Z wieku V mamy świadectwa stwierdzające, że notariusze rzymscy (najwcześniejsi pomocnicy papieża) otrzymywali do wypełnienia określone misje o charakterze powszechnym³.

Obok notariuszy pojawili się „defensorzy”, czyli obrońcy (adwokatów) praw Kościoła oraz osób biednych. Funkcje te wypełniali najpierw świeccy, potem duchowni, na ogół niższych stopni. Gdy idzie o pierwszą dykasterię, to stała się nią Kancelaria Apostolska (IV w.), której głównym zadaniem było przygotowywanie pism apostołskich. Znacznie później (XII w.) pojawiła się Kamera Apostolska, której Biskupi Rzymscy zlecieli sprawy gospodarczo-finansowe Kościoła⁴. W niedługich od siebie odstępach czasu powstały trybunały kościelne: najpierw Rota Rzymska (XIII/XIV w.), po niej Penitencjaria Apostolska (jw.) i wreszcie Sygnatura Apostolska (XV w.).

Należy osobno wspomnieć o roli jaką odegrał konsystorz kardynałów⁵. W XI wieku stał się ostatecznie organem doradczym Papieża w miejsce całego prezbiterium rzymskiego. W różny sposób załatwiał on sprawy zlecane przez Ojca świętego. Gdy były bardziej skomplikowane zaczęto tworzyć komisje kardynalskie, które działały już jako stałe organy. Ponieważ ich członkowie systematycznie się zbierali dla załatwienia spraw, stąd nazwano je kongregacjami.

² Por. m. in. E. Szafrowski, *Kuria Rzymska (studium historyczno-kanoniczne)*, Warszawa 1981 r., ss. 280. Na końcu tej monografii można znaleźć bibliografię dotyczącą tej instytucji (ss. 241—256).

³ Tak np. Bonifacy I posyła w 442 r. notariusza Seweryna w charakterze legata do Rufina biskupa Tesalonik.

⁴ Por. G. Felici, *Camera Apostolica*, w: *Dictionarium morale et canonicum (=DMcC)*, t. I Romae 1962, ss. 514—515.

⁵ Por. O. Simone, *Curia Romana*, w: *DMcC*, t. I, s. 1013 n.

Postępująca centralizacja rządów Kościoła, zwiększała ustawicznie ilość spraw załatwianych przez Stolicę Apostolską, co stało się szczególnie widoczne w XVI wieku (po soborze trydenckim). Gdy już sam konsystorz nie był w stanie załatwić wszystkich kierowanych do niego spraw, nawet na wspomnianych komisjach, Biskupi Rzymscy zaczęli z nich tworzyć osobne organy, które otrzymały oficjalną nazwę kongregacji: I tak w 1542 roku Paweł III powołuje Święte Oficjum, a po nim Pius IV ustanawia (1564 r.) Kongregację Soboru, powierzając jej przede wszystkim zadanie autentycznego wyjaśniania kanonów Soboru Trydenckiego, Pius zaś V Kongregację Indeksu (1571 r.), a Grzegorz XIII Kongregację Spraw Biskupów (1572 r.).

Prawdziwym wszakże organizatorem i autorem Kurii Rzymskiej stał się Sykstus V (1585—1590), który w dniu 22 stycznia 1588 roku ogłosił w tej sprawie Konstytucję Apostolską *Immensa aeterni Dei*⁶. Do pięciu już istniejących (piątą sam powołał w 1586 r.) dołączył dziesięć nowych kongregacji. W ten sposób w ramach Kurii Rzymskiej zaczęło działać piętnaście kongregacji⁷.

Następcy Sykstusa V powoływali nowe kongregacje lub inne dykasterie, znosili wcześniej powołane. Grzegorz XV ustanowił w 1622 roku Kongregację Rozkrzewiania Wiary, a Pius VII w 1814 roku Kongregację Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych⁸. Okres jaki upłynął od pontyfikatu Sykstusa V do początku dwudziestego wieku sprawił, że Kuria Rzymska — coraz bardziej rozbudowywana — potrzebowała gruntownej odnowy.

Dzieła tego podjął się św. Pius X, w ramach kodyfikacji prawa kościelnego, rozpoczętej w 1904 roku. Stało się ono częściową kodyfikacją, zakończoną Konstytucją Apostolską *Sapientii consilio* z 29 czerwca 1908 roku⁹. Przystępując do reformy Papież zamierzał przede wszystkim dwa cele: 1° dokonać bardziej precyzyjnego rozgraniczenia pomiędzy resortem administracyjnym i sądowym, oraz 2° dokładniej określić kompetencję poszczególnych dykasterii.

Cel pierwszy osiągnął przez reorganizację (przywrócenie) Roty Rzymskiej, czyniąc z niej trybunał apelacyjny, jak również wskrzeszenie trybunału Sygnatury Apostolskiej, która otrzymała uprawnienia najwyższego trybunału. Natomiast cel drugi osiągnął przez ustanowienie Kongregacji Sakramentów, zniesienie Kongregacji Spraw Biskupów i przeniesienie jej uprawnień na Kongregację

⁶ *Bullarium Romanum*, ed. Taurinensis, t. VIII, Torino 1863, ss. 985—999.

⁷ Gdy chodzi o nazwy tych kongregacji, por. E. Szafranski, dz. cyt., s. 10.

⁸ Por. O. Simone, art. cyt., s. 1014.

⁹ Kuria Rzymska składała się z 11 kongregacji, 3 trybunałów i 5 rzędów.

Konsystorialną oraz przez bardziej precyzyjne określenie uprawnień urzędów Kurii Rzymskiej.

Zreformowana przez Piusa X Kuria Rzymska obejmowała następujące grupy dykasterii: 1. Kongregacje (Świętego Oficjum, Konsystorialna, Sakramentów, Soboru, Zakonów, Rozkrzewiania Wiary, Indeksu, Obrzędów, Ceremonii, Nadzwyczajnych spraw Kościelnych i Studiów kościelnych); 2. Trybunały (Penitencjaria, Rota i Sygnatura Apostolska); 3. Urzędy (Kancelaria Apostolska, Dataria, Kamera Apostolska, Sekretariat Stanu, Sekretariat Brewiów do panujących oraz sporządzania pism łacińskich).

Przed promulgacją Kodeksu Benedykt XV poczynił dalsze zmiany. Ustanowił Kongregację Seminariów (1915 r.), z którą połączył dotychczasową Kongregację studiów. W ten sposób powstała Kongregacja Seminariów i Uniwersytetów¹⁰. Tenże Papież wydzielił z Kongregacji Rozkrzewiania Wiary dotychczasową jej sekcję, tworząc odrębną dykasterię: Kongregacja Kościoła Wschodniego. Ponadto, w tym samym roku zniósł Kongregację Indeksu. W tak zmienionej formie Kuria Rzymska weszła do Kodeksu z 1917 roku.

2. Kuria Rzymska w świetle KPK 1917 r.

Normy dotyczące Kurii Rzymskiej zostały zamieszczone w kan. 242—264, w osobnym rozdziale (V) tytułu VII (gdzie jest mowa o najwyższej władzy oraz o tych, którzy uczestniczą w niej na podstawie prawa kościelnego) księgi II (traktującej o osobach). W tytule tym jest kolejno mowa: O Papieżu (r. I), O Soborze powszechnym (r. II), O kardynałach (r. III) i O Kurii Rzymskiej (r. IV)...

Zgodnie z postanowieniem kan. 242 Kuria Rzymska składała się z Kongregacyj, Trybunałów i Urzędów. Zachowano zatem układ wprowadzony przez Piusa X. Kongregacjom przewodniczył Kardynał Prefekt, z wyjątkiem trzech, na czele których stał sam Papież (Św. Oficjum, Konsystorialna i Kościoła Wschodniego). Ponadto w skład kongregacji wchodził kardynałowie w charakterze członków mianowanych przez Biskupa Rzymskiego. Każda Kongregacja zatrudniała ponadto zespół potrzebnych urzędników (kan. 246). W ramach Kurii Rzymskiej działały następujące Kongregacje:

1° Kongregacja Świętego Oficjum, której przewodniczył Papież (w jego imieniu kongregacją kierował Sekretarz) — jej głównym zadaniem było strzeżenie wiary i moralności (por. kan. 247).

2° Kongregacja Konsystorialna, również z Papieżem na czele, otrzymała kompetencję w sprawach dotyczących diecezji i biskupów (por. kan. 248).

¹⁰ Motu proprio *Seminaria clericorum*, z dn. 15.11.1915: AAS 7(1915) 493—495.

3° Kongregacja Sakramentów — załatwiała sprawy w zakresie dyscypliny siedmiu sakramentów (por. kan. 249).

4° Kongregacja Soboru — była kompetentna w sprawach dyscypliny duchowieństwa i wiernych (por. kan. 250).

5° Kongregacja Spraw Zakonnych — objęła swoją kompetencją zakony (por. kan. 251).

6° Kongregacja Rozkrzewiania Wiary — miała kompetencję w sprawach głoszenia Ewangelii w krajach misyjnych (por. kan. 252).

7° Kongregacja Obrzędów — załatwiała sprawy odnoszące się bezpośrednio do obrzędów w Kościele łacińskim oraz sprawy beatyfikacji i kanonizacji (por. kan. 253).

8° Kongregacja Ceremonii — której powierzono kierowanie ceremoniami w kaplicy sykstyńskiej i na dworze papieskim, a także świętymi czynnościami sprawowanymi przez kardynałów poza papieską kaplicą (por. kan. 254).

9° Kongregacja Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych, której prefektem był Kardynał Sekretarz Stanu — załatwiała sprawy erygowania i obsadzania diecezji, gdy konieczne było porozumienie z władzami świeckimi, a także inne sprawy zlecone jej przez Papieża za pośrednictwem Sekretarza Stanu (por. kan. 255).

10° Kongregacja Seminariorów i Uniwersytetów — przejęła sprawy związane z Seminariami Duchownymi (gdy nie podlegały Kongregacji Rozkrzewiania Wiary) oraz uniwersytetami i wydziałami kościelnymi zależnymi od Kościoła (por. kan. 256)¹¹.

11° Kongregacja Kościoła Wschodniego, której przewodniczył sam Papież — zastrzeżono jej wszystkie sprawy katolickich Kościołów Wschodnich, tak co do osób, jak i co do karności oraz obrzędów (por. 257). Na drugim miejscu Kodeks wyliczał trybunały:

1° Penitencjaria Apostolska — załatwiała sprawy zakresu wewnętrznego, zarówno sakramentalnego jak i pozasakramentalnego, a także dotyczące odpustów (por. kan. 258). Pius XI, znosząc dotychczasowe przepisy, na nowo określił strukturę tej dykasterii oraz sposób załatwiania przez nią spraw¹².

2° Rota Rzymska — stanowiła trybunał apelacyjny (por. kan. 1598).

3° Sygnatura Apostolska — była sądem kolegiальnym (podobnie jak Rota) powołanym do załatwiania spraw bądź na mocy władzy zwyczajnej, bądź delegowanej (por. kan. 1603). Należy dodać, że również Święte Oficjum i Kongregacja Obrzędów traktowane były w Kodeksie jako trybunały, w sprawach im właściwych. Trzecią grupę dykasterii stanowiły urzędy:

---

¹¹ W sprawie studiów wyższych Pius XI wydał (24. 5. 1931 r.) znaną Konstytucję *Deus scientiarum Dominus*: AAS 23(1931)241 n.

¹² Konstytucja Ap. *Quae divinitus Nobis*, z dn. 25. 3. 1935 r.: AAS 27(1935) 97—113.

1° Kancelaria Apostolska — przygotowywała pisma apostolskie, głównie w formie bulli (por. kan. 260).

2° Dataria Apostolska, kierowana przez Kardynała Datariusza — badała zdatność osób, które miały otrzymać beneficja niekonsystorskie i przygotowywała dla nich pisma nadające wspomniane beneficja (por. kan. 261).¹³

3° Kamera Apostolska — troszczyła się o dobra i prawa doczesne Stolicy Apostolskiej, zwłaszcza podczas jej opróżnienia (por. kan. 262).

4° Sekretariat Stanu, podzielony na trzy sekcje: a) pierwszej przewodniczył Sekretarz Kongregacji Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych, a załatwiała ona sprawy przedłożone powyższej Kongregacji; b) sekcja druga, pod przewodnictwem Substytuta załatwiała wszystkie sprawy tzw. zwyczajne i c) trzecia sekcja z Kanclerzem brewiów na czele zajmowała się wysyłaniem brewiów (por. kan. 263).

5° Sekretariaty brewiów do panujących i sporządzania pism łacińskich (por. kan. 264). Ponadto w Kurii Rzymskiej działały Komisje kurialne:

1° Papiaska Komisja Interpretacji Kodeksu prawa Kanonicznego ustanowiona przez Penedykta XV (15. 9. 1917 r.).¹⁴

2° Papiaska Komisja Biblijna — powołana przez Leona XIII (30. 10. 1902 r.).¹⁵

3° Komisja popierania nauk historycznych, ustanowiona przez Leona XIII (18. 8. 1883 r.).¹⁶

II. Soborowa odnowa Kurii Rzymskiej

Wzrastające coraz szybciej tempo życia domagało się częstszego niż dawniej przystosowywania do zmienionych warunków życia struktur kościelnych. Nic przeto dziwnego, że w związku z ogólną odnową życia kościelnego zaprogramowaną przez Sobór Watykański II, pojawiła się również sprawa reformy Kurii Rzymskiej. Tym razem jednak przybrała ona szczególny charakter, o czym będziemy mogli się przekonać. Realizowana była licznymi aktami prawnymi przez długi okres czasu.

1. Postulaty soborowe pod adresem Kurii Rzymskiej

Już we wnioskach nadsyłanych do Stolicy Apostolskiej, w związku z zapowiedzią soboru powszechnego, domagano się zreformowa-

¹³ Por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 14.

¹⁴ Ustanowiona 15. 9. 1917 r. w motu proprio *Cum iuris*: AAS 9(1917) 483 n.

¹⁵ Konstytucją Ap. *Vigilantiae*: ASS 35(1902—3) 234—238.

¹⁶ Gdy idzie o inne Komisje, czy organy ogólnokościelne por. *Annuario Pontificio* (np. z 1962 r., s. 937 nn.).

nia Kurii Rzymskiej i dopuszczenia do niej biskupów diecezjalnych¹⁷. Musiało to znaleźć echo w pracach Komisji przygotowujących schematy dokumentów soborowych. W pierwszej fazie pracy (1961 r.) pojawił się specjalny (niewielki) schemat: „*Wzajemny stosunek biskupów i Kongregacji Kurii Rzymskiej*”¹⁸. Spotykamy w nim jednak tylko propozycję o powoływaniu na konsultorów tych dykasterii biskupów, dobieranych z różnych krajów, za pośrednictwem Konferencji Biskupich¹⁹. Nie stanowiło to żadnej nowości, ponieważ w owym czasie członkowie zespołów konsultorskich w kongregacjach reprezentowali różne kraje²⁰. W następnym schemacie (z 1962 r.) pojawiła się propozycja powoływania biskupów diecezjalnych również na członków kongregacji²¹. Bez istotnych zmian weszła ona do schematu „o biskupach i zarządzie diecezjami”²².

Dyskusja nad powyższym schematem (2—15.11.1963) była bardzo ożywiona, ale pozostawała w fazie wstępnych rozważań, ponieważ oczekiwano na ostateczne wnioski w dyskusji toczącej się nad schematem konstytucji dogmatycznej o Kościele, której nauka (zwłaszcza o kolegialności) stanowiła fundament dla praktycznych wniosków.

W nowym schemacie (1964 r.) o *pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*²³, dość szeroko potraktowano sprawę „umiędzynarodowienia” Kurii Rzymskiej²⁴, w ramach ogólniejszego zagadnienia: *Biskupi i Stolica Apostolska*. Wyrażono tutaj również życzenie skierowane do Papieża, aby w Kurii Rzymskiej uczestniczyli biskupi w charakterze członków i konsultorów. Zamieszczona w tym schemacie treść w omawianej materii weszła już bez zmian do dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele. Oto pełna treść stwierdzeń i postulatów zamieszczonych w tym dokumencie soborowym:

1° W wykonywaniu najwyższej, pełnej i bezpośredniej władzy nad całym Kościołem Biskup Rzymski posługuje się dykasteriami

¹⁷ Por. m. in. I. Gordon, *De Curia Romana renovata*, Periodica 58 (1969) 60—61.

¹⁸ *Quaestiones de Episcopis ac de dioeceseon regimine, Schema Decreti de rationibus inter Episcopos et SS. Romanae Curiae Congregationes*, Typ. Pol. Vat. 1961.

¹⁹ Tamże, s. 3, n. 4.

²⁰ Podkreślił to zresztą sam referent prezentując schemat. Zaznaczył jednak, że obecnie będzie to uchwała soborowa.

²¹ *Schema Decreti de Episcopis ac de dioeceseon regimine*, Typ. Pol. Vat. 1962, s. 75.

²² Schemat miał taką samą nazwę i uzyskał zatwierdzenie Jana XXIII (22. 4. 1963 r.).

²³ *Schema Decreti de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia*, Typ. Pol. Vat. 1964.

²⁴ Szerzej por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 16

Kurii Rzymskiej, które wobec tego w jego imieniu i mocą jego autorytetu pełnią swe obowiązki dla dobra Kościoła oraz posługi świętych pasterzy.

2° Ojcowie Soboru wyrażają życzenie, by te dykasterie, które wprawdzie świadczyły ogromną pomoc Biskupowi Rzymskiemu i pasterzom Kościoła, zostały zreorganizowane z większym przystosowaniem do wymagań czasu, regionów i obrządków, zwłaszcza gdy chodzi o liczbę, nazwę, uprawnienia, własny tryb postępowania oraz koordynację prac... (n. 9).

3° Skoro te dykasterie ustanowiono dla dobra całego Kościoła, wyraża się życzenie (*optatur*), by ich członkowie, urzędnicy i konsultorzy ... byli w miarę możliwości w większym stopniu dobierani z różnych regioów Kościoła, dla ukazania naprawdę powszechnego charakteru urzędów Kościoła katolickiego, czyli jego centralnych organów. Pożądaną jest również rzeczą, by na członków dykasterii dobierać niektórych biskupów, zwłaszcza diecezjalnych, którzy mogliby obszerniej zdawać sprawę papieżowi z nastawienia, pragnień i potrzeb wszystkich Kościołów. Wreszcie Ojcowie soborowi uważają, że będzie bardzo pożyteczne, jeżeli wspomniane dykasterie dadzą więcej posłuchu świeckim, odznaczającym się cnotą i doświadczeniem, tak żeby i oni mieli odpowiedni udział w sprawach Kościoła" (n. 10).

A zatem postulaty Ojców dotyczyły przede wszystkim dwóch spraw, w ramach których wysunięto bardziej szczegółowe dezyderaty. Najpierw domagano się przeprowadzenia reorganizacji Kurii Rzymskiej, następnie zaś jej „umiędzynarodowienia”. Reorganizacja miała w szczególności dotyczyć: 1° liczby dykasterii, 2° ich nazwy, 3° uprawnień i własnego trybu postępowania oraz 4° koordynacji pracy. W zakresie umiędzynarodowienia domagano się w szczególności: 1° umiędzynarodowienia personelu na wszystkich szczeblach, 2° dopuszczenia biskupów w charakterze członków dykasterii i 3° liczenia się ze zdaniem wiernych świeckich.

2. Droga realizacji soborowych postulatów

Jak widzimy Sobór wysunął szereg konkretnych postulatów w zakresie odnowy Kurii Rzymskiej. Należy pamiętać o tym, że nie były to wszystkie postulaty. Znacznie głębsze i ważniejsze związane były z ogólnym duchem Vaticanum II, który pod adresem wszystkich instytucji w Kościele wyrażał się przede wszystkim w przyjęciu postawy służby — „diaconia”. Nielatwo było zrealizować pierwszą grupę postulatów, jednak znacznie trudniej było znaleźć drogę odnowy w drugim wypadku.

A. Odnowa podjęta przez Pawła VI

Paweł VI doprowadził do szczęśliwego końca jedno z najwięk-

szych wydarzeń w życiu Kościoła, jakim stał się ostatni sobór ²⁵. Na jego też barki spadł ciężar realizacji pierwszej fazy odnowy soborowej. W zakresie odnowy Kurii Rzymskiej sprawa okazała się bardzo pilna w odniesieniu niektórych dykasterii.

Podczas Soboru wielokrotnie atakowano imiennie Święte Oficjum, wysuwając pod jego adresem szereg postulatów ²⁶. Stąd Papież, nie czekając na definitywne przyjęcie dekretu soborowego *Christus Dominus* (28.10.1965 r.), zapowiedział (18.10.1965 r.) w najbliższym czasie reformę Świętego Oficjum. Dokonał jej przez motu proprio *Integrae servandae* z dnia 7 grudnia 1965 roku ²⁷.

Punktem wszakże kulminacyjnym w realizacji soborowej odnowy Kurii Rzymskiej przez Pawła VI była Konstytucja Apostolska *Regimini Ecclesiae universae*, z dnia 15 sierpnia 1967 roku ²⁸. Kilka dni wcześniej (6 sierpnia) ukazało się motu proprio *Pro comperto sane*, dopuszczające niektórych biskupów diecezjalnych do kongregacji w charakterze członków ²⁹. Odnowiona wspomnianą wyżej Konstytucją Apostolską Kuria Rzymska przedstawiała się następująco:

I. Papieski Sekretariat Stanu i Urząd Międzynarodowych Spraw Kościelnych.

II. Kongregacje: 1. Nauki Wiary, 2. Kościołów Wschodnich, 3. Biskupów, 4. Sakramentów, 5. Obrzędów, 6. Spraw Duchowieństwa, 7. Zakonów i Instytutów Świeckich, 8. Nauczania Katolickiego (Formacji Katolickiej), 9. Ewangelizowania Narodów, czyli Rozkrzewiania Wiary.

III. Sekretariaty: 1. Jedności Chrześcijan, 2. Dla Spraw Niechrześcijan, 3. Dla Niewierzących.

IV. Rada Świeckich i Papieska Komisja studiów „Iustitia et Pax!”

V. Trybunały: 1. Sygnatura Apostolska, 2. Rota Rzymska i 3. Penitencjaria Apostolska.

VI. Urzędy: 1. Kancelaria Apostolska, 2. Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Apostolskiej, 3. Kamera Apostolska, 4. Administracja Państwa Watykańskiego, 5. Zarząd Domu Papieskiego i 6. Główny Urząd Statystyczny.

Gdy idzie o ogólne uwagi na temat tej wielkiej niewątpliwie reformy, to trzeba najpierw podkreślić, że na pierwszy plan wysunięto Papieski Sekretariat Stanu i umieszczono obok niego dykasterię, która była z nim już od dawna związana, mianowicie

²⁵ Za Jana XXIII odbyła się tylko jedna sesja, na której nie ogłoszono żadnego dokumentu. Paweł VI odbył trzy kolejne sesje i zakończył Sobór w dniu 8 grudnia 1965 roku.

²⁶ Por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 52.

²⁷ AAS 57 (1965) 952—955 (PKK, t. I, z. 1. nn. 398—417).

²⁸ AAS 59 (1967) 885—928 (jw., t. II, nn.).

²⁹ Tamże, s. 881—884 (jw., nn. 1455—1468).

dawną Kongregację Nadzwyczajnych Spraw Kościoła, zmieniając odpowiednio jej nazwę.

Duże zmiany wprowadzono w podstawowym członie Kurii Rzymskiej tj. w kongregacjach. Dotyczyły one nazwy, struktury i kompetencji. Widoczna jest następnie różnica w liczbie, ponieważ Kodeks z 1917 roku wyliczał 11 kongregacji, podczas gdy Paweł VI pozostawił tylko dziewięć³⁰. Nowością stały się trzy Sekretariaty, jak również Rada Świeckich i Papieska Komisja studiów *Iustitia et Pax*. Niemalże modyfikacje wprowadzono w odniesieniu do urzędów Kurii Rzymskiej, niewielkie natomiast w odniesieniu do trybunałów.

Powyzsza odnowa stała się pierwszą generalną odpowiedzią przede wszystkim na postulatory Vaticanum II dotyczące reorganizacji Kurii Rzymskiej i jej „umiędzynarodowienia”. Dodajmy, że motu proprio *Pro cemperto sane* dopuściło do poszczególnych kongregacji, w charakterze członków, po siedmiu biskupów diecezjalnych³¹.

Jak na początku tego stulecia Konstytucja Apostolska *Sapienti consilio* (1908 r.) nie zakończyła reformy, podobnie Konstytucja *Regimini Ecclesiae universae* nie dała pełnej odpowiedzi na postulaty wysunięte przez Vaticanum II. Co więcej, obecnie dzieło odnowy tej instytucji nastąpiło znacznie więcej trudności, urosło do miary dużego problemu.

Paweł VI uznał za wskazane kontynuowanie reorganizacji Kurii Rzymskiej. W dniu 8 maja 1969 roku, Konstytucją Apostolską *Sacra Rituum Congregatio*³² podzielił Kongregację Obrzędów na dwie odrębne: Spraw Kultu Bożego i Spraw Kanonizacyjnych. Wskutek tego liczba kongregacji wzrosła do dziesięciu. Nie trwało to jednak długo, bo już 11 lipca 1975 roku tenże Papież dokonał połączenia Kongregacji Spraw Kultu Bożego z Kongregacją Sakramentów, tworząc z nich jedną o nazwie: Kongregacja Sakramentów i Spraw Kultu Bożego.³³ Do tej sprawy wypadnie nam jeszcze powrócić, bo Jan Paweł II rozdzielił te Kongregacje (1984 r.), a potem z powrotem je połączył. Mamy w tym jeden z przykładów jak trudne były decyzje w zakresie podejmowania reorganizacji Kurii Rzymskiej.

Motu proprio *Quo apitus* (27.2.1973 r.)³⁴ zniósło Kancelarię Apostolską, przenosząc jej zadania na Papieski Sekretariat Stanu.

³⁰ Została zniesiona Kongregacja Ceremonii, a Kongregację Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych połączono z Sekretariatem Stanu (unią personalną) jako Urząd Międzynarodowych Spraw Kościelnych.

³¹ Odnosnie do Kongregacji Zakonów i Ewangelizowania Narodów obowiązywały szczególne normy (por. PPK, t. II, z. 1, nn. 1466 i 1468).

³² AAS 61(1969) 297—305 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1694—1733).

³³ AAS 67(1975) 417—420 (PPK, t. VIII, z. 1, nn. 14573—14581).

³⁴ AAS 65 (1973) 113—116 (PPK, t. VI, z. 2, nn. 11036—11047).

W ten sposób przestała istnieć najstarsza dykasteria, której zadania już wcześniej przejął w znacznej części Sekretariat Stanu. Z kolei Paweł VI dokonał (10. 12. 1976 r.) reorganizacji Rady Świeckich i Papieskich Komisji studiów *Iustitia et Pax*, tworząc dwa odrębne organy: Papieska Rada Świeckich i Papieska Komisja *Iustitia et Pax*.³⁵ Nieco wcześniej (11. 1. 1973 r.) w ramach Rady Świeckich powołał Papież Radę d/s Rodziny³⁶.

Paweł VI, którego słusznie trzeba nazwać jednym z wielkich reformatorów Kurii Rzymskiej, zdawał sobie z tego sprawę, że to czego dokonał nie jest jeszcze pełnym rozwiązaniem sprawy. Były to przede wszystkim doraźne rozwiązania, mające na uwadze sprawniejsze i bardziej przystosowane do współczesnych warunków działanie tej wielkiej instytucji. Wciąż konieczne potrzebne były gruntowniejsze zmiany, sięgające bardziej dogłębnie podstaw tej instytucji. W 1974 roku Paweł VI powołał specjalną Komisję, celem przygotowania takiej zasadniczej odnowy. Podjęła ona pracę, ale nie doprowadziła jej do końca za pontyfikatu tego Papieża.

B. Kontynuacja odnowy przez Jana Pawła II

Jan Paweł II, łącząc w swoim imieniu imiona dwóch swoich wielkich poprzedników, chciał tym samym zaznaczyć, że będzie kontynuował podjęte przez nich dzieło. Zawierało się ono przede wszystkim w słowach „odnowa życia kościelnego”. Zaczął więc również realizować odnowę Kurii Rzymskiej, pragnąc doprowadzić ją do szczęśliwego końca. W tym działaniu można wskazać akty dwa odcinki. Podejmował więc w dalszym ciągu konkretne akty usprawniające i poszerzające działalność tej instytucji, obok zaś tego zabiegał o kontynuowanie prac Komisji przygotowującej tę bardziej zasadniczą odnowę. Najpierw zapoznamy z konkretnymi aktami papieskimi dotyczącymi pierwszego odcinka.

Trzymając się wedle możliwości chronologii, trzeba najpierw wskazać na dykasterię zajmującą się sprawami rodziny. Jak poprzednio wspomniano Paweł VI powołał w 1973 roku Radę d/s Rodziny. Wprawdzie od początku była ona odrębnym organem, ale związana została z Radą Świeckich i miała wspólnego z nią przewodniczącego. Jan Paweł II nadał samodzielność tej dykasterii (9. 5. 1981 r.) powołując ją jako Papieską Radę Rodzin (Pontificium Consilium pro Familia)³⁷. Otrzymała ona własnego Kardynała Przewodniczącego, wspomaganego przez Sekretarza oraz przez Wi-

³⁵ W tym samym dniu ukazały się dwa pisma papieskie (motu proprio) *Apostolatus peragendi* — AAS 68(1976) 694—696 i *Iustitiam et Pacem* — AAS 68(1976) 700—703.

³⁶ Por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 179.

³⁷ Motu proprio *Familia a Deo instituta*: AAS 73(1981) 441—444.

ceprzewodniczącego Papieskiej Rady Świeckich. Członkami tej instytucji stali się wierni świeccy (mężczyźni i kobiety), zwłaszcza żyjący w małżeństwie, dobrani przez Papieża z różnych części świata. Przydzielono jej również własny zespół konsultorów, wśród których są przede wszystkim eksperci w sprawach rodziny. Głównym zadaniem Rady jest troska o duszpasterstwo i apostołstwo rodzin, w oparciu o naukę i wskazania Magisterium Kościoła³⁸.

Papież powołał kilka nowych organów ogólnokościelnych. Pismem skierowanym do Sekretarza Stanu 20. 5. 1982 r. ustanowił Papieską Radę d/s Kultury (*Pontificium Consilium pro Cultura*). Obejmuje ona Prezydium, Komitet Wykonawczy i Radę Międzynarodową. Głównym jej zadaniem jest ożywiać Kościół w stale odnawianym spotkaniu zbawczego orędzia Ewangelii z wielością kultur oraz poszukiwanie nowych dróg dialogu kulturowego i utrzymywanie łączności z wszystkimi ludźmi dobrej woli³⁹.

Na terenie Państwa Watykańskiego została powołana (22. 10. 1983 r.) instytucja zwana Watykańskie Centrum Telewizyjne (Centrum Televisificum Vaticanum), którego głównym celem jest rozwój telewizji watykańskiej, aby mogła podjąć na szeroką skalę działalność zgodnie z myślą Kościoła⁴⁰. W związku z promulgacją nowego Kodeksu Jan Paweł II powołał Papieską Komisję Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego (2. 1. 1984 r.)⁴¹.

W dniu 5 kwietnia 1984 roku Papież podjął decyzję podzielenia na dwie odrębne Kongregacje Sakramentów i Spraw Kultu Bożego, tj. na Kongregację Sakramentów i Kongregację Spraw Kultu Bożego. Przypomnijmy że połączenia tych dykasterii dokonał kilka lat wcześniej (1975 r.) Paweł VI. W krótkim Piśmie Apostolskim (hirograf) Jan Paweł II ogólnie tylko zaznaczył, że wymagają tego względy pastoralne. Nie jest wykluczone, że wpływ na tę decyzję miał projekt zawarty w schemacie odnowy Kurii Rzymskiej z 1985 roku, który na pewno był już wcześniej wysuwany przez Komisję.

Przez motu proprio *Dolentium hominum* (11. 2. 1985 r.) Ojciec święty ustanowił Papieską Komisję Apostolstwa Służby Zdrowia. Została ona połączona z Papieską Radą Świeckich, zachowując jednak własną naturę i charakter w podejmowaniu i kierowaniu powierzoną jej działalnością⁴².

Kuria Rzymska oraz inne instytucje centralne są bezwzględnie konieczne do kierowania Kościołem powszechnym. Niełatwe jednak okazuje się przystosowanie ich do zmieniających się warun-

³⁸ Tamże, n. I.

³⁹ AAS 74(1982) 686—687.

⁴⁰ AAS 75(1983) 44.

⁴¹ Tamże, s. 433—434.

⁴² Chirograf z dn. 5. 4. 1984: AAS 76(1984) 494—495.

ków życia. Podejmowane w pierwszym okresie posoborowym akty związane z odnową Kurii Rzymskiej miały charakter głównie do-
 rząnych rozważań, nie zaś bardziej gruntownych zmian sięgają-
 cych podstaw tej instytucji. Jak już wspomniano zdawał sobie
 z tego sprawę Paweł VI, skoro w 1974 roku powołał specjalną
 Komisję celem przygotowania takiej zasadniczej odnowy. Podjęła
 ona działalność, ale za jego pontyfikatu nie doprowadzono prac
 do zamierzonego celu⁴⁴.

Jan Paweł II podjął rozpoczęte dzieło. Sprawa ta stała się
 przedmiotem konsultacji na dwóch konsystorzach: w 1979 i 1982
 roku. Pismem skierowanym do Sekretarza Stanu, Ojciec święty
 powołał (12. 11. 1983 r.) Komisję na czele której stanął kard. Aure-
 lio Sabattani⁴⁵. Wyznaczono jej zadanie dogłębnego przeanalizowa-
 nia Konstytucji Apostolskiej Pawła VI *Regimini Ecclesiae univer-*
sae, w oparciu o sugestie wysunięte na wspomnianych konsysto-
 rzach. Również sam Papież podał szereg wskazówek co do kierunku
 odnowy tej instytucji⁴⁶.

Komisja rozpoczęła swoje prace 9 lutego 1984 roku i odbyła
 53 posiedzeń, które objęły w sumie około 220 godzin pracy kole-
 gialnej. Jej owocem stał się schemat *Prawo szczególnie dotyczące*
Kurii Rzymskiej (Schema Legis peculiaris de Curia Romana). Jak
 zobaczymy nie był on ostatnim etapem prac nad odnową tej in-
 stytucji. Wypada jednak zapoznać się zwłaszcza z propozycjami
 dotyczącymi terminologii i struktury tego organu wspomagającego
 Papieża.

Schemat poprzedza obszerna relacja na temat rewizji Konsty-
 tucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae universae* (*Relazione sulla*
revisione della Costituzione Apostolica Regimini Ecclesiae uni-
versae). Po niej następuje sam schemat prawa szczególnego. Na
 początku zamieszczono „Normy generalne” („*Normae generales*”)
 określające ogólną strukturę i działanie Kurii Rzymskiej (art.
 1—31). Z kolei schemat wylicza poszczególne dykasterie, określając
 ich strukturę i kompetencje. Jest charakterystyczne, że nie zostały
 one ujęte — co miało miejsce dotychczas — w pewne grupy, co
 zawsze zaznaczał tytuł, np. Kongregacje, Trybunały itd. Wyliczono
 30 następujących dykasterii:

1. Sekretariat Apostolski — *Secretaria Apostolica*.
2. Kongregacja Nauki Wiary — *Congregatio de Doctrina Fidei*.
3. Kongregacja Posługi Biskupów — *Congregatio de episcopo-*
rum munere.

⁴⁴ AAS 77(1985) 457—461.

⁴⁴ Por. *Schema Legis peculiaris de Curia Romana*, Typis Polyglottis
 Vaticanis 1985, s. 3.

⁴⁵ W jej skład wchodził m. in. bp Z. Grocholewski.

⁴⁶ Por. *Schema Legis ...*, jw., s. 4.

4. Kongregacja Kościołów Wschodnich — *Congregatio de Ecclesiis Orientalibus*.

5. Kongregacja Ewangelizowania Narodów czyli Rozkrzewiania Wiary — *Congregatio de Gentium Evangelizatione seu de Propaganda Fide*.

6. Kongregacja Stosunków z Państwami — *Congregatio de Rationibus cum Civitatibus*.

7. Kongregacja Posługi Prezbiterów i Diakonów — *Congregatio de Presbyterorum et Diaconorum munere*.

8. Kongregacja Życia konsekrowanego i Apostolskiego — *Congregatio de Vita Consecrata et Apostolica*.

9. Kongregacja Apostolstwa Świeckich — *Congregatio de Laicorum Apostolatu*.

10. Kongregacja Sakramentów — *Congregatio de Sacramentis*.

11. Kongregacja Spraw Kultu Bożego — *Congregatio de Cultu Divino*.

12. Kongregacja Formacji Katolickiej — *Congregatio de Institutione Catholica*.

13. Kongregacja Spraw Kanonizacji Świętych — *Congregatio de Causis Canonizationis Sanctorum*.

14. Penitencjaria Apostolska — *Paenitentiaria Apostolica*.

15. Najwyższa Dykasteria Sprawiedliwości czyli Trybunał Sygnatury Apostolskiej — *Supremum Iustitiae Dicasterium seu Tribunal Signaturae Apostolicae*.

16. Apostolski Trybunał Apelacyjny czyli Rota Rzymska — *Tribunal Apostolicum Appellationis seu Rota Romana*.

17. Papieska Rada Interpretacji Prawa — *Pontificium Consilium de Legibus Interpretandis*.

18. Papieska Rada Jedności Chrześcijan — *Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam*.

19. Papieska Rada Dialogu między Religiami — *Pontificium Consilium pro Dialogo inter Religiones*.

20. Papieska Rada dla Niewierzących — *Pontificium Consilium pro non Credentibus*.

21. Papieska Rada Rodzin — *Pontificium Consilium pro Familia*.

22. Papieska Rada Sprawiedliwości, Pokoju i Chrześcijańskiej Miłości — *Pontificium Consilium de Iustitia, Pace et Christiana Caritate*.

23. Papieska Rada Kultury — *Pontificium Consilium pro Cultura*.

24. Papieska Rada Środków Społecznego Przekazu — *Pontificium Consilium pro Communicationibus Socialibus*.

25. Papieska Komisja Opieki Duchowej nad Migrantami i Podróżnymi — *Pontificia Commissio pro Spiritualis Migratorum atque Itinerantium Cura*.

26. Papieska Komisja Apostolstwa Służby Zdrowia — *Pontificia Commissio de Apostolatu pro Valetudinis Administris*.

27. Kamera Apostolska — *Camera Apostolica*.

28. Prefektura Domu Papieskiego — *Praefectura Pontificalis Domus*.

29. Prefektura Spraw Gospodarczych Stolicy Świętej — *Praefectura Rerum Oeconomicarum Sanctae Sedis*.

30. Administracja Państwa Watykańskiego — *Administratio Patrimonii Sedis Apostolicae*.

Wypada uczynić kilka spostrzeżeń, które się wprost narzucają gdy mamy w pamięci dotychczasowe nazewnictwo i układ Kurii Rzymskiej. W kilku wypadkach spotykamy zupełnie nową terminologię. Dotyczy to zwłaszcza trzech następujących Kongregacji: 1° Kongregacja Posługi Biskupów (dotychczas: Kongregacja Biskupów), 2° Kongregacja Posługi Prezbiterów Diakonów (dotychczas: Kongregacja Spraw Duchowieństwa), 3° Kongregacja Życia Konsekrowanego i Apostolskiego (dotychczas: Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich). Nazwa trzeciej z wyliczonych wyżej została jedynie dostosowana do terminologii już wcześniej przyjętej. Dwie pierwsze propozycje wydają się ciekawe, zwłaszcza z racji wprowadzenia słowa „posługa” — *munus*. Próbowano nawiązać w ten sposób do ducha Soboru Watykańskiego II.

Jeśli idzie o układ, to trzeba zwrócić uwagę na to, że sprawy dotyczące wiernych świeckich proponuje się tutaj przekazać Kongregacji Apostolstwa Świeckich (dotychczas stanowiły one kompetencję Rady Świeckich). W takim układzie wszystkie grupy rozróżniane w ramach Ludu Bożego (duchowni, „zakonnicy” i wierni świeccy) miałyby swoje dykasterie wśród kongregacji. Inna ważna modyfikacja dotyczy utworzenia nowej Kongregacji *de Rationibus cum Civitatibus* — „Stosunków z Państwami”. W tej sytuacji mamy powrót do stanu jaki był w Kodeksie z 1917 roku. Powyższa bowiem dykasteria jest odpowiednikiem „Kongregacja nadzwyczajnych Spraw Kościelnych — *Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis* (kan. 255).

Zaprezentowany wyżej Schemat odnowy Kurii Rzymskiej, nie uzyskał aprobaty. Został poddany ocenie wielu osób i instytucji, w tym także plenarnemu zebraniu kardynałów w 1985 roku i nadzwyczajnej sesji Synodu Biskupów, która się zebrała dla uczczenia XX rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II ⁴⁷.

Z kolei Jan Paweł II powołał Komisję Kardynalską, aby rozważyła wszystkie uwagi i wnioski, jakie napłynęły w związku ze wspomnianą wyżej konsultacją a także opinie niektórych osób prywatnych. Owocem tych prac stał się nowy projekt *Prawa szczególnego Kurii Rzymskiej*, bardziej dostosowany do nowego Kodeksu

⁴⁷ Por. Konstytucja Ap. *Pastor bonus*, wstęp: AAS 80(1988) 848—849.

prawa kanonicznego ⁴⁸. Ten właśnie elaborat został promulgowany Konstytucją Apostolską *Pastor bonus* (28. 6. 1088 r.) — w czterechsetną rocznicę ogłoszenia Konstytucji Apostolskiej Sykstusa V *Immensa aeterni Dei*, w osiemdziesięciolecie Konstytucji św. Piusa X *Sapienti nosilio* i w niedługim czasie po upływie dwudziestolecia od wydania Konstytucji Pawła VI *Regimini Ecclesiae universae*, z którą obecna Konstytucja Jana Pawła II ściśle się łączy, ponieważ obydwie w jakiś sposób mają swój początek w Soborze Watykańskim ⁴⁹.

III. Kuria Rzymska według Konstytucji „*Pastor bonus*”

Jan Paweł II doprowadził do szczęśliwego końca dzieło odnowy Kurii Rzymskiej. Nie oznacza to, że w przyszłości nie trzeba będzie wprowadzać żadnych zmian, zwłaszcza w strukturze tej instytucji, niemniej jednak można i należy powiedzieć, że została zakończona jej reforma w świetle wymagań postawionych przez Sobór Watykański II. Konstytucja zawiera na początku obszernie wprowadzenie w którym spotykamy ważne wyjaśnienia dotyczące zwłaszcza celu obecnej reformy. Po tym wprowadzeniu następują normy ogólne, a po nich normy szczegółowe dotyczące poszczególnych dykasterii. Pod koniec jest mowa o instytucjach związanych ze Stolicą Apostolską. Jest tutaj również specjalny punkt o adwokatach. W formie załączników uwzględniono dwie sprawy: 1. Duszpasterskie znaczenie nawiedzenia Progów Apostolskich oraz 2. o Pomocnikach Stolicy Apostolskiej jako o wspólnocie pracy.

1. Cele i zasady odnowy

Punktem wyjścia stało się przypomnienie podstawowej wypowiedzi Vaticanum II na temat Kurii Rzymskiej: „W wykonywaniu najwyższej, pełnej i bezpośredniej władzy nad całym Kościołem Biskup Rzymski posługuje się dykasteriami Kurii Rzymskiej, które wobec tego w jego imieniu i mocą jego autorytetu pełnią swoje zadanie dla dobra Kościołów i posługi świętych pasterzy” ⁵⁰.

Z tego stwierdzenia wynika, że zadanie Kurii Rzymskiej, chociaż nie należy do własnej konstytucji Kościoła na podstawie prawa Bożego, to jednak posiada charakter prawdziwie kościelny skoro od Pasterza Kościoła Powszechnego czerpie zarówno swoje istnienie jak i kompetencję. O tyle bowiem istnieje ona i pracuje, o ile pozostaje w odniesieniu do posługi Piotrowej i na niej się opiera. Ponieważ zaś posługa Piotra, jako „sługi sług Bożych”, jest wykonywana, czy to w stosunku do Kościoła powszechnego czy to

⁴⁸ Tamże, jw., s. 849.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Dekret soborowy *Christus Dominus*, n. 9.

w stosunku do biskupów całego Kościoła, także Kuria Rzymska, służąc następcy Piotra, odnosi się do Kościoła powszechnego i ma na uwadze wspomaganie biskupów.

Jasno stąd wynika, że główną cechą wszystkich i poszczególnych dykasterii Kurii Rzymskiej jest ich charakter ministerialny. Ten zaś charakter wyrażający się w służbie lub w podejmowaniu roli narzędzia, tym bardziej i skuteczniej jest realizowany, im bardziej zgodnie i wiernie stara się ona dostosować do woli Papieża. Z tym łączy się charakter „zastępczy”. Władzę bowiem jaką otrzymuje od Biskupa Rzymskiego, wykonuje w bardzo ścisłej i naturalnej z nim łączności. Będąc zaś narzędziem w wykonywaniu władzy przez Papieża Kuria Rzymska ma odniesienie do posługi biskupów, jak również wszystkich Kościołów partykularnych. Z tej racji musi się stawać coraz bardziej pomocna w nawiązywaniu wspólnoty między Papieżem i biskupami. Kuria Rzymska, której dykasterie obejmują wielu biskupów, stwarza odpowiednie warunki do konkretnego zrealizowania „uczucia kolegialnego”, jakie powinno zaistnieć między biskupami oraz ich głową, tj. Biskupem Rzymskim.

Te fundamentalne stwierdzenia stanowiły jednocześnie podstawę dla kontynuowanej od dłuższego już czasu odnowy Kurii Rzymskiej opartej na nauce Vaticanum II. Główne zadanie Kurii przybiera charakter eklezjalny. Nie da się jednak ono zrealizować bez współpracy ze strony całego Kościoła, ku któremu to zadanie jest ukierunkowane. Skoro Kuria Rzymska ma obowiązek nawiązywania łączności ze wszystkimi Kościołami, to również pasterze Kościołów partykularnych, winni utrzymywać ścisłe kontakty z tą instytucją. Powinno to prowadzić do spotęgowania wspólnoty między wszystkimi.

Promulgując Konstytucję Apostolską, zawierającą normy określające strukturę i działanie odnowionej Kurii Rzymskiej, Jan Paweł II miał na uwadze to, by odpowiedziała ona postulatom naszego czasu, uwzględniając zmiany, jakie zaistniały po wydaniu Konstytucji Pawła VI *Regimini Ecclesiae universae*. Pragnął następnie, aby w tej odnowie zostały uwzględnione również zmiany przepisów Kościoła wprowadzone przez nowy Kodeks prawa kanonicznego.

Chodziło z kolei o to, by dawne dykasterie oraz instytucje Kurii bardziej zostały przystosowane do osiągnięcia celów, dla których zostały powołane, co wymagało dokładniejszego rozdzielenia i określenia zakresu ich działania. Trzeba też było na nowo przemyśleć i uporządkować działanie tych organów, które powstały w okresie posoborowym⁵¹.

---

⁵¹ Por. Z. Grocholewski, bp, Zreformowana Kuria Rzymska w służbie Kościoła powszechnego, w: *L'Osservatore Romano* (wyd. polskie) nr. 6 z 1988 r., s. 26.

2. Normy ogólne

Kuria Rzymska jest zespołem dykasterii oraz instytucji, które świadczą pomoc Biskupowi Rzymskiemu w wykonywaniu przez niego najwyższej posługi pasterskiej dla dobra i w służbie Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych, przez co umacnia się jedność wiary i wspólnota Ludu Bożego, a także ożywia się misja właściwa Kościołowi w świecie (art. 1).

Na pewno mamy tutaj bardziej pogłębioną eklezjalnie definicję Kurii Rzymskiej, różną wyraźnie od tych, które zamieszczano dotychczas w dokumentach Stolicy Apostolskiej⁵².

A. Struktura dykasterii

Przez dykasterie rozumie się : Sekretariat Stanu, Kongregacje, Trybunały, Rady i Urzędy, tj. Kamerę Apostolską, Administrację Dóbr Stolicy Apostolskiej i Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Świętej.

Dykasterie są prawnie między sobą równe. Do instytucji Kurii Rzymskiej dochodzą: Zarząd Domu Papieskiego oraz Urząd d/s Nabożeństw Papieskich (art. 2). Mając na uwadze poprzednią Konstytucję (Pawła VI) trzeba zaznaczyć, że obecna zrównała prawnie między sobą wszystkie dykasterie⁵³.

Na czele dykasterii Kardynał Prefekt lub Arcybiskup Przewodniczący. Ponadto w jej skład wchodzi zespół kardynałów i niektórych biskupów oraz Sekretarz. Mają oni do dyspozycji konsultorów, a wspomagają ich wyżsi i niżsi urzędnicy. Inną strukturę jakiejś dykasterii może określać jej szczególny charakter lub specjalne prawo. W pierwszym wypadku do zespołu pewnych dykasterii włącza się duchownych oraz innych wiernych. Gdy jednak chodzi o kongregacje, to właściwymi ich członkami są kardynałowie i biskupi (art. 3). I w tym wypadku spotykamy nowość w stosunku do poprzednich norm.

Prefekt lub przewodniczący kieruje dykasterią i występuje w jej imieniu. Sekretarz, wspierany przez podsekretarza, świadczy pomoc prefektowi lub przewodniczącemu w załatwianiu spraw danej dykasterii i kierowaniu personelem (art. 4).

Prefekt lub przewodniczący, zespół członków, sekretarz oraz inni wyżsi urzędnicy, jak również konsultorzy, są mianowani przez Papieża na pięcioletcie. Kardynałów przełożonych uprasza się, aby po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia, przedstawili Biskupowi Rzymskiemu rezygnację z urzędu. Papież podejmie od-

⁵² Por. np. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, I, 1 (PPK, t. II, z. 1, n. 1484).

⁵³ Konstytucja Pawła VI przyznawała to kongregacjom: I, 1 (jw., m. 1485).

powiednią decyzję, po rozważeniu wszystkich okoliczności. Pozostałe osoby zajmujące kierownicze stanowiska, a także sekretarze tracą swój urząd po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia. Członkowie dykasterii kończą swoje funkcje z chwilą przekroczenia osiemdziesiątego roku życia. Ci jednak, którzy z racji sprawowanej funkcji są złączeni z jakąś dykasterią, przestają być członkami od momentu utracenia funkcji (art. 5).

W wypadku śmierci Papieża tracą swoje funkcje wszyscy przełożeni i członkowie dykasteryj. Nie dotyczy to Kamerlinga Kościola Rzymskiego i Wielkiego Penitencjarza, którzy w dalszym ciągu załatwiają zwyczajne sprawy, przedkładając Kolegium Kardynałskiemu to, co należałoby przedstawić Papieżowi. Sekretarze podejmują zwyczajny zarząd dykasterii, załatwiając tylko sprawy zwyczajne; wymagają oni jednak zatwierdzenia ze strony nowego Papieża, w ciągu trzech miesięcy od jego wyboru (art. 6).

Na członków dykasterii dobiera się kardynałów, zarówno przebywających w Rzymie, jak i poza nim, a do nich dołącza się niektórych biskupów zwłaszcza diecezjalnych, posiadających szczególną biegłość w sprawach, o które chodzi. Ponadto, zgodnie z charakterem danej dykasterii, do zespołu jej członków dołącza się niektórych duchownych oraz innych wiernych, z tym wszakże zastrzeżeniem, że to, co domaga się wykonywania władzy rządzenia, jest zarezerwowane tym, którzy posiadają święcenia (art. 7).

Przez „innych wiernych” trzeba rozumieć zarówno „zakonników”, jak i wiernych świeckich, obojga płci. Wśród duchownych mogą być także diakoni. Zgodnie z postanowieniem cytowanego już art. 3 § 3, członkami kongregacji we właściwym tego słowa („Membra proprie dicta”) są kardynałowie i biskupi⁵⁴.

Konsultorami mianuje się duchownych lub innych wiernych, odznaczających się wiedzą i roztropnością. Na ile to możliwe należy mieć na uwadze zasadę powszechności (art. 8).

Na urzędników dobiera się wiernych, duchownych lub świeckich, odznaczających się cnotą, roztropnością, potrzebną wiedzą, potwierdzoną tytułami akademickimi — możliwie z różnych krajów, tak aby Kuria Rzymska ukazywała powszechny charakter Kościoła. Zdatowność kandydatów ustala się w razie potrzeby w odpowiedni sposób. Kościoły partykularne, przełożeni instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń apostołskich powinny świadczyć pomoc Stolicy Apostolskiej, pozwalając swoim wiernym lub członkom na podejmowanie, gdy zaistnieje potrzeba, pracy w Kurii Rzymskiej (art. 9).

Każda dykasteria posiada własne archiwum, w którym przecho-

⁵⁴ Obecnie mamy jasne stwierdzenie w tej materii. Według Konstytucji *Regimini Ecclesiae Universae* „biskupi diecezjalni” byli mianowani członkami dla „sesji plenarnych” (I, 1, § 3 — PPK, t. II, z. 1, n. 1488).

wuje się w miejscu bezpiecznym, i zgodnie ze współczesnymi wymogami, nadesłane dokumenty oraz odpisy tego wszystkiego, co jest wysyłane. Powinien być sporządzony wykaz wszystkich akt znajdujących się w archiwum (art. 10).

B. Obowiązująca procedura

Artykuły 11—21 określają sposób postępowania w poszczególnych dykasteriach. Zgodnie z art. 11 wszystkie ważniejsze sprawy są zarezerwowane dla zebrania (zespołu) generalnego, uwzględniając charakter każdej dykasterii. Na sesje plenarne, odbywane wedle możliwości jeden raz w roku, dla załatwienia spraw posiadających charakter zasady ogólnej, jak również innych oznaczonych przez Prefekta lub Przewodniczącego, powinni być zwołani w odpowiednim czasie wszyscy członkowie. Natomiast na sesje zwyczajne wystarczy zwołać członków przebywających aktualnie w Rzymie. We wszystkich sesjach zespołu Sekretarz uczestniczy z prawem udziału w głosowaniu.

Zadaniem konsultorów oraz im podobnych jest pilne przestudiowanie przedłożonej sprawy i sporządzenie wniosku, z reguły pisemnego. Gdy jest to wskazane oraz zgodnie z charakterem każdej dykasterii konsultorzy mogą być wezwani na wspólne spotkanie, celem kolegiального przedyskutowania przedłożonych spraw i — gdy jest to wskazane — wyrażenia wspólnego zdania. W poszczególnych wypadkach można prosić innych o wyrażenie opinii, chociaż nie należą do zespołu konsultorów, ale odznaczają szczególną biegłością w odniesieniu do rozważanej sprawy (art. 12).

Dykasterie, każda zgodnie z własną kompetencją, rozpatrują sprawy, które ze względu na szczególne swoje znaczenie, z natury swojej lub przez prawo są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, a także te sprawy, które przekraczają granice kompetencji poszczególnych biskupów lub ich zespołów oraz te, które zostaną im zlecone przez Papieża. Podejmują studium poważniejszych problemów obecnego wieku, ażeby działalność pasterska Kościoła skuteczniej się rozwijała i odpowiednio była koordynowana, z zachowaniem koniecznej łączności z Kościołami partykularnymi. Inicjują poczynania dla dobra Kościoła powszechnego. Wreszcie rozpatrują wszystko, co wierni — korzystając z własnego prawa — przesyłają do Stolicy Apostolskiej (art. 13).

„Wierni” oznaczają tutaj wszystkich tworzących wspólnotę Ludu Bożego, a więc duchownych, osoby „zakonne” i wiernych świeckich. Zauważmy, że „wierni” mają prawo kierować swoje uwagi i spostrzeżenia do wszystkich dykasterii Kurii Rzymskiej. Jest to niewątpliwie nowością.

Kompetencję dykasterii określa przedmiot sprawy, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono (art. 14). Sprawy powinny być za-

łatwiane zgodnie z przepisami prawa, powszechnego lub szczególnie obowiązującego w Kurii Rzymskiej, jak również zgodnie z normami własnymi każdej dykasterii, z uwzględnieniem aspektu duszpasterskiego i biorąc pod uwagę zarówno sprawiedliwość i dobro Kościoła, jak i zwłaszcza zbawienie dusz (art. 15).

Odwołanie się do racji duszpasterskich, sprawiedliwości i uwzględnienie na pierwszym miejscu „zbawienia dusz” wymaga również zaakcentowania jako niewątpliwa nowość w stosunku do dawnych norm. Wypada zaś zauważyć, że mamy tu wyraźne nawiązanie do zasady podanej w ostatnim kanonie Kodeksu Jana Pawła II; gdzie wyraźnie się stwierdza, że „zbawienie dusz ... winno być w Kościele najwyższym prawem” (kan. 1752).

Do Kurii Rzymskiej, oprócz urzędowego języka łacińskiego, można się zwracać także we wszystkich znanych dziś szerzej językach. Mając na uwadze pożytek wszystkich dykasterii, ustanawia się „Centrum”, w którym dokumenty będą tłumaczone na inne języki (art. 16). Również i ten organ stanowi nowość.

Dokumenty o charakterze ogólnym przygotowywane przez którąś z dykasterii, powinny być przedstawiane innym zainteresowanym dykasteriom, ażeby można było uwzględnić zgłoszone ewentualnie poprawki oraz wspólnym wysiłkiem w sposób bardziej uzgodniony przystąpić do ich wykonania (art. 17).

Do papieskiej aprobaty winny być przedstawiane ważniejsze decyzje, z wyjątkiem tych, dla załatwienia których przełożeni dykasterii otrzymali specjalne pełnomocnictwa, jak również z wyjątkiem wyroków trybunału Roty Rzymskiej oraz Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, wydawanych w granicach własnej kompetencji.

Dykasterie nie mogą wydawać ustaw lub dekretów ogólnych posiadających moc ustawy, ani te uchylać przepisów prawa powszechnego, chyba że w poszczególnych wypadkach i za specjalną aprobatą Papieża. Każde ważne i nadzwyczajne działanie powinno być wcześniej zakomunikowane Papieżowi przez przełożonych dykasterii (art. 18).

Rekursy hierarchiczne⁵⁵ przyjmuje dykasteria, kompetentna z racji przedmiotu sprawy, z zachowaniem przepisu art. 21, § 1. Sprawy wymagające rozstrzygnięcia sądowego, przesyła się do trybunałów, z zachowaniem przepisu art. 52 i 53 (art. 19).

Konflikty kompetencyjne powstające między dykasteriami, powinny być przekazane Najwyższemu Trybunałowi Sygnatury Apostolskiej, chyba że zdaniem Papieża sprawę należy inaczej załatwić (art. 20).

---

⁵⁵ Szerzej na temat rekursu hierarchicznego por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, Lublin 1985 r., s. 209 n.

Sprawy, które wchodzą w zakres kompetencji kilku dykasterii, powinny być wspólnie przebadane przez zainteresowane dykasterie. Przełożony dykasterii, która zaczęła załatwiać sprawę, zwołuje zebranie, czy to z urzędu, czy na prośbę innej zainteresowanej dykasterii. Jeśli jednak wymaga tego przedstawiona sprawa, należy ją przedstawić sesji plenarnej zainteresowanych dykasterii. Zebraniu przewodniczy przełożony dykasterii, która je zwołała lub jej sekretarz, gdy zbierają się sami tylko sekretarze. Gdzie będzie to wskazane należy ustanowić komisje „międzydykasteryjne”, które by przy załatwianiu spraw działały we wzajemnym ścisłym porozumieniu (art. 21).

C. Zebrania kardynałów

Na polecenie Papieża kardynałowie przewodniczący dykasterii zbierają się kilkakrotnie w ciągu roku, aby przestudiować ważniejsze problemy, skoordynować pracę, a także w tym celu, by można było przekazać sobie wiadomości i podjąć jakieś wnioski (art. 22)⁵⁶. Ważniejsze sprawy mogą być z pożytkiem rozważane — jeśli Papież uzna to za wskazane — przez kardynałów zebranych na plenarnym konsystorzu zgodnie z własnym jego prawem (art. 23).

Konstytucja Apostolska przewiduje działanie specjalnego zespołu kardynałów, powołanego dla udzielania rady w zakresie organizacji Stolicy Apostolskiej oraz jej spraw gospodarczych⁵⁷. Składa się z piętnastu kardynałów i takiej samej liczby pasterzy Kościołów partykularnych z różnych części kuli ziemskiej, mianowanych przez Biskupa Rzymskiego na pięciolecie (art. 24).

Zespół ten jest zwoływany zwyczajnie dwa razy w roku przez Kardynała Sekretarza Stanu dla rozważenia spraw ekonomicznych i organizacyjnych Stolicy Apostolskiej. W razie potrzeby wspierają go biegli w tych sprawach. Powyższy zespół wspomaga działanie specjalnej instytucji, powołanej w ramach Państwa Watykańskiego, dla strzeżenia i administrowania powierzonych jej dóbr ekonomicznych, które służą dla utrzymania dzieł religijno-charytatywnych. Instytucja kieruje się własnym prawem (art. 25).

Należy zauważyć, że w omawianym punkcie mamy do odnotowania ważne nowe zarządzenia. Dotyczy to przede wszystkim wspomnianego wyżej „zespołu kardynałów i biskupów”. Ponieważ zleca mu się m.in. sprawy organizacyjne, dlatego wolno przypuszczać, że w przyszłości będzie on wskazywał także na konieczność do-

⁵⁶ Konstytucja Pawła VI (n. 20) upoważniała Sekretarza Stanu do zwoływania w określonych terminach Kardynałów Przewodniczących dykasterii Kurii Rzymskiej (PPK, t. II, z. 1, n. 1522).

⁵⁷ AAS 80(1988) 866: *Coetus Cardinalium ad consulendum rebus organicis et oeconomicis Apostolicae Sedis*.

konywania modyfikacji w strukturze i działaniu Kurii Rzymskiej. Trzeba podkreślić, że w omawianych tutaj zarządzeniach dostrzegamy wyraźną tendencję do praktycznego zrealizowania zasady kolegialności.

D. Powiązania z Kościołami partykularnymi

Już Konstytucja Pawła VI zobowiązywała dykasterie Kurii Rzymskiej, by brały pod uwagę wnioski zgłaszane przez Konferencje Biskupów⁵⁸. Jan Paweł II idzie znacznie dalej. Zarządza mianowicie, aby dykasterie utrzymywały ścisłe kontakty z Kościołami partykularnymi oraz z zebraniami biskupów, prosząc o wyrażenie opinii (*consilium exquirendo*), gdy chodzi o przygotowywanie dokumentów, posiadających charakter ogólny (art. 26, § 1).

Zebrania (*coetus*) biskupów oznaczają zarówno Konferencje Biskupie, jak i pozostałe formy spotkań (np. synody). Również powyższe zarządzenie papieskie stanowi wyraźny przykład praktycznej realizacji zasady kolegialności.

Podobnie jak poprzednio⁵⁹, Konstytucja Apostolska poleca, aby na ile to możliwe, powiadamiać biskupów diecezjalnych — jeszcze przed publikacją — o dokumentach ogólnych oraz o tych, które w sposób szczególny dotyczą ich Kościołów partykularnych. Sprawy zaś przedkładane dykasteriom winny być pilnie rozpatrywane, a odpowiedź szybko przesyłana, albo przynajmniej powiadomienie o przyjęciu sprawy (art. 26 §§ 2—3).

Dykasterie winny się konsultować również z papieskimi legatami odnośnie do spraw, dotyczących tych Kościołów partykularnych, w których wypełniają swoją misję, a także powiadamiać ich o otrzymanych opiniach (art. 27).

E. Nawiedzanie Progów Apostolskich

Konstytucja w osobnym punkcie uwzględnia sprawy związane z nawiedzeniem Progów Apostolskich, co już samo podkreśla znaczenie, jakie się przywiązuje do tej czynności. Zaczyna od stwierdzenia, że zgodnie z czcigodną tradycją i przepisem prawa, biskupi stojący na czele Kościołów partykularnych, w określonych terminach, nawiedzają Progi Apostolskie i przy tej okazji przedstawiają Biskupowi Rzymskiemu relację o stanie swojej diecezji (art. 28).

Tego rodzaju wizyta posiada szczególne znaczenie w życiu Kościoła, ponieważ jest jakby szczytem relacji pasterzy każdego Kościoła partykularnego z Biskupem Rzymskim. Spotykając się bowiem ze swoimi braćmi w biskupstwie, rozmawia z nimi o spra-

⁵⁸ *Konstytucja*, n. 8 (PPK, t. II, z. 1, n. 1504).

⁵⁹ Por. tamże.

wach dotyczących dobra Kościołów i posługi pasterskiej biskupów, a także utwierdza ich w wierze i miłości oraz wspiera duchowo. W ten to sposób wzmacniają się więzy hierarchicznej wspólnoty oraz jakby ukazuje katolickość Kościoła i jedność Kolegium Biskupów (art. 29).

Nawiedzanie jednak Progów Apostolskich jest związane także z dykasteriami Kurii Rzymskiej. Dzięki nim zwiększa się i bardziej pogłębia dialog między biskupami i Stolicą Apostolską, możliwa staje się wymiana informacji, a także przekazywanie wniosków i pożytecznych sugestii, dla większego dobra i rozwoju Kościołów, jak również dla zachowania wspólnej dyscypliny kościelnej (art. 30).

Nawiedzenia Progów Apostolskich winny być troskliwie i odpowiedzialnie przygotowywane, w ten sposób, ażeby trzy główne punkty, z których się składają, a mianowicie nawiedzenie i uczczenie grobów Apostołów Piotra i Pawła, spotkanie z Papieżem, oraz rozmowy w dykasteriach Kurii Rzymskiej, właściwie przebiegały i przyniosły spodziewany owoc (art. 31). Chociaż tego wprost nie powiedziano, pośrednio jednak został tutaj wskazany pewien obowiązek, jaki w tej dziedzinie spoczywa na dykasteriach Kurii Rzymskiej.

Dla osiągnięcia wskazanego celu, na sześć miesięcy przed ustaloną datą wizytacji, należy przesłać do Stolicy Apostolskiej relację dotyczącą stanu diecezji. Kompetentne dykasterie, powinny pilnie zbadać wspomnianą relację, a poczynione uwagi przekazać specjalnemu zespołowi, ustanowionemu w tym celu, ażeby sporządził krótką syntezę wszystkich punktów, które należy mieć na uwadze w podejmowanych rozmowach (art. 32)⁶⁰.

F. Charakter pastoralny działalności

Sprawa charakteru pastoralnego działalności Kurii Rzymskiej pojawia się w różnych miejscach papieskiego dokumentu, Papież uznał jednak za wskazane zaakcentować ją specjalnie w osobnym punkcie.

Działalność tych wszystkich, którzy pracują w Kurii Rzymskiej oraz w pozostałych instytucjach Stolicy Apostolskiej, jest prawdziwą służbą kościelną, naznaczoną charakterem pastoralnym. Będąc uczestnictwem w powszechnej misji Biskupa Rzymskiego, winna być podejmowana przez wszystkich z poczuciem obowiązku oraz w duchu służby (art. 33).

Poszczególne dykasterie osiągają własne cele, ale między sobą współpracują. Stąd wszyscy pracownicy Kurii Rzymskiej powinni zmierzać ku temu, ażeby ich działalność skierowana była ku jed-

⁶⁰ Por. tamże, n. 9, § 1 (PKP, t. II, z. 1, n. 1505).

nemu. Wszyscy więc powinni być zawsze gotowi do świadczenia własnej współpracy wszędzie, gdzie będzie to konieczne (art. 34).

Chociaż każde dzieło podejmowane w instytucjach Stolicy Apostolskiej stanowi współpracę w podejmowaniu dzieła apostolskiego, jednakże kapłani powinni wedle możliwości angażować się czynnie w duszpasterstwo, ale bez uszczerbku dla wykonywanego obowiązku (art. 35).

W ramach Kurii Rzymskiej działa Centralny Urząd Pracy, który jest kompetentny w sprawach dotyczących wykonywania pracy oraz innych z tym związanych (art. 36)⁶¹.

3. Sekretariat Stanu

Zauważmy najpierw, że obecnie nieco zmieniono nazwę tej dykasterii. Paweł VI wprowadził nazwę *Papieski Sekretariat Stanu*.⁶² Kodeks prawa kanonicznego z 1917 roku używał określenia *Sekretariat Stanu*, zaliczając go do grupy urzędów (por. kan. 263). A więc powrócono do dawnej nazwy. Podobnie jednak, jak Konstytucji Pawła VI, jest wyliczany na pierwszym miejscu wśród dykasterii Kurii Rzymskiej. Zgodnie z postanowieniem art. 39 ogólnym zadaniem Sekretariatu Stanu jest wspomaganie Papieża w wykonywaniu przez niego najwyższej posługi w Kościele.

Na jego czele stoi Kardynał Sekretarz Stanu. Składa się z dwóch sekcji: sekcja spraw ogólnych pod kierownictwem substytuta wspomaganego przez asesora i sekcja kontaktów z Państwami, pod kierownictwem Sekretarza, wspieranego przez Podsekretarza. Ta druga sekcja ma „zespół kardynałów i biskupów” (art. 40).

Mamy tu do odnotowania ważne zmiany dotyczące struktury tej dykasterii, co jest związane ze zniesieniem dawnej dykasterii złączonej unią personalną z Sekretariatem Stanu. Chodzi o Radę Międzynarodowych Spraw Kościelnych⁶³. Jej zadania przejęła sekcja druga Sekretariatu Stanu. Ważną nowością jest dopuszczenie do zespołu członków, obok kardynałów, również biskupów.

A. Sekcja pierwsza

Zadaniem sekcji pierwszej jest przede wszystkim załatwianie tych spraw, które wiążą się z codzienną posługą Biskupa Rzymskiego. Następnie załatwia te wszystkie sprawy, które przekraczają zwyczajną kompetencję dykasterii Kurii Rzymskiej oraz innych instytucji Stolicy Apostolskiej. Utrzymuje i ożywia kontakty z dy-

⁶¹ Art. 36 i 37 Konstytucji Jana Pawła II mówią o regulaminach obowiązujących w Kurii Rzymskiej.

⁶² Konstytucja Pawła VI, n. 19. § 1 — *Secretaria Status seu Papalis* (PPK, t. II, z. 1, n. 1520).

⁶³ Por. tamże, nn. 26—28 (jw., nn. 1530—1533).

kasteriami i koordynuje prace, nie naruszając jednak ich autonomii. Kieruje działalnością legatów Stolicy Apostolskiej, zwłaszcza posyłanymi do Kościołów partykularnych. Do jej kompetencji należy załatwianie wszystkiego, co dotyczy przedstawicieli Państw, akredytowanych przy Stolicy Apostolskiej (art. 41, § 1).

Po porozumieniu z innymi kompetentnymi dykasteriami, sekcja pierwsza troszczy się o sprawy obecności i działania Stolicy Świętej w instytucjach międzynarodowych, z zachowaniem przepisu art. 46. To samo czyni, gdy chodzi o międzynarodowe instytucje katolickie (art. 41, § 2). Ponadto należy do niej:

1° układanie i wysyłanie Konstytucji Apostolskich, bull, pism apostolskich, listów oraz innych dokumentów zleconych jej przez Papieża;

2° publikowanie urzędowych wiadomości, dotyczących czy to działalności Papieża, czy Stolicy Świętej, przy pomocy specjalnego, podległego sobie organu, zwanym Biurem Prasowym;

3° troska — po uzgodnieniu sprawy z drugą sekcją — o czasopismo *L'Osservatore Romano*, Radiową Stację Watykańską oraz o Watykańskie Centrum Telewizyjne (art. 43).

Przy pomocy urzędu statystycznego zbiera, porządkuje i publikuje wszystkie dane statystyczne, dotyczące życia Kościoła powszechnego na całej kuli ziemskiej (art. 44).

Wspomniany wyżej urząd statystyczny zastąpił dykasterię o nazwie „Główny Urząd Statystyczny Kościoła” — *Generale Ecclesiae Rationarium*, który został powołany przez Pawła VI, Konstytucją Apostolską *Regimini Ecclesiae universae*⁶⁴. Z tą dykasterią złączona była redakcja Papieskiego Rocznika (*Annuario Pontificio*)⁶⁵. Tak więc obecnie będzie złączona z Urzędem Statystycznym.

B. Sekcja druga

Jak już wspomniano przejęła ona sprawy, które dotychczas stanowiły kompetencję Urzędu Międzynarodowych Spraw Kościelnych⁶⁶. Stąd do jej kompetencji należy:

1° podtrzymywanie stosunków dyplomatycznych z państwami oraz z innymi stowarzyszeniami prawa publicznego, jak również załatwianie wspólnych spraw, aby powiększało się dobro Kościoła i społeczności świeckiej. W razie potrzeby załatwia te sprawy przy pomocy konkordatów oraz innych podobnych umów, biorąc pod uwagę opinie zainteresowanych Konferencji Biskupów;

2° w ramach międzynarodowych instytucji oraz spotkań działa w imieniu Stolicy Świętej w sprawach o charakterze publicznym.

⁶⁴ Por. tamże, nn. 129—131 (jw., nn. 1633—1685).

⁶⁵ Por. np. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1137.

⁶⁶ Szerzej na temat tej dykasterii por. E. Szafrowski, dz. cyt., ss. 40—44.

uzgadniając sprawę z kompetentnymi dykasteriami Kurii Rzymskiej;

3° podejmuje w zakresie własnej kompetencji działania dotyczące papieskich legatów (art. 46).

W szczególnych okolicznościach, działając z upoważnienia Papieża, sekcja druga, uzgodniwszy sprawę z kompetentnymi dykasteriami Kurii Rzymskiej, załatwia sprawy związane z obsadzaniem Kościołów partykularnych, jak również erekcji tych Kościołów, bądź ich zrzeszeń, oraz dokonywaniu modyfikacji w tej materii. W pozostałych wypadkach, zwłaszcza wtedy, gdy obowiązuje prawo konkordatowe, do jej kompetencji — zachowując jednak przepis art. 78 — należy podejmowanie tego wszystkiego, co winno być załatwione z władzami cywilnymi (art. 47).

4. Kongregacje

Gdy chodzi o ogólną liczbę Kongregacji, to jest ich obecnie dziewięć, co odpowiada liczbie przewidzianej w Konstytucji Pawła VI *Regimini Ecclesiae universae* ⁶⁷. Nie oznacza to bynajmniej, że w tej dziedzinie nie było w tym czasie żadnych zmian. Liczba kongregacji kilkakrotnie się zmieniała ⁶⁸. Już poprzednio ogólnie zaznaczono, że właśnie odniesieniu do tej grupy dykasterii mamy najwyraźniejszy przykład, jak trudno jest przeprowadzić reformę dotyczącą organizacji Kurii Rzymskiej ⁶⁹. Obecna odnowa przyniosła wiele zmian, dotyczących m.in. nazewnictwa poszczególnych kongregacji. Godzi się w tym miejscu przypomnieć, że postulaty wysunięte przez Ojców Soboru pod adresem omawianej instytucji, mówiąc o reorganizacji, miały na uwadze zwłaszcza „liczbę, nazwę...” ⁷⁰.

Gdy chodzi o ogólną nazwę omawianych dykasterii, mamy do odnotowania ważną zmianę. Mianowicie w terminologii łacińskiej pominięto słowo *sacrae* (święte), co w tłumaczeniach na język polski już wcześniej powszechnie stosowano. Druga (niewielka) zmiana ma charakter gramatyczny, mianowicie słowo *pro* zastąpiono w kilku wypadkach przez *de*, np. dotychczas *Congregatio pro Doctrina Sidei*, obecnie *Congregatio de Doctrina Fidei*. Nie ma to wpływu na polskie nazewnictwo.

⁶⁷ Por. *Konstytucja* n. 29 nn. (PPK, t. II, z. 1, n. 1534 nn.).

⁶⁸ Liczba ta mieściła się zawsze w granicach 9—10.

⁶⁹ Przypomnijmy, że Jan Paweł II najpierw podzielił (1984 r.) Kongregację Sakramentów i Spraw Kultu Bożego, a następnie znowu ją połączył (1988 r.), tworząc Kongregację Spraw Kultu Bożego i Sakramentów.

⁷⁰ Por. Dekret soborowy *Christus Dominus*, n. 9, 2.

A. Kongregacja Nauki Wiary

Ta dykasteria, o długiej już historii⁷¹, w czasie Soboru Watykańskiego II mocno krytykowana⁷², nie zmieniła obecnie swojej nazwy. Mamy natomiast do odnotowania szereg innych ważnych modyfikacji.

Właściwym zadaniem Kongregacji Nauki Wiary jest rozwój i strzeżenie nauki wiary i obyczajów w całym świecie katolickim; jest przeto kompetentna w tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób dotyczy tej materii (art. 48).

Określone w ten sposób ogólne zadanie tej dykasterii bardzo wyraźnie wysuwa na pierwsze miejsce troskę o „rozwój doktryny”, czego nie czyniła w tej formie Konstytucja Pawła VI⁷³, chociaż wytyczono drogę w tym kierunku, zwłaszcza poprzez powołanie Komisji Teologicznej, która stała się organem wspomagającym Kongregację⁷⁴.

Wypełniając zadanie rozwoju (pogłębiania) doktryny, Kongregacja popiera podejmowanie studium (badania), ażeby wzrastał intelekt wiary i mogła być dawana odpowiedź w świetle wiary na nowe problemy powstające w związku z rozwojem wiedzy i postępu ludzkiego (art. 49).

Kongregacja Nauki Wiary wspiera biskupów, czy to pojedynczych, czy zgromadzonych na zebraniach, w wykonywaniu zadania, przez które stają się oni autentycznymi nauczycielami wiary i są zobowiązani do strzeżenia wiary i troski o jej rozwój (art. 50).

W zakresie strzeżenia nienaruszalności wiary i obyczajów, troszczy się o to, ażeby wiara i obyczaje nie doznały uszczerbku przez błędy w jakikolwiek sposób rozpowszechnione. Dlatego:

1° jest jej obowiązkiem domagać się, ażeby książki oraz inne druki wydawane przez wiernych, a dotyczące wiary i obyczajów, zostały poddane wsześniejszej ocenie kompetentnej władzy;

2° bada książki i opinie, które wydają się być niezgodne z prawdziwą wiarą i podstępne, a także, gdy ustali, że się przeciwstawiają nauce Kościoła, w odpowiednim czasie je potępia, dając autorowi możliwość pełnego wyjaśnienia swojej myśli, powiadamiając zainteresowanego ordynariusza, jak również podejmując odpowiednie środki, gdy to będzie pożyteczne;

3° troszczy się wreszcie o to, by nie brakło właściwej obrony przeciw błędnym i niebezpiecznym doktrynom, rozpowszechnianym ewentualnie wśród ludu (art. 51).

⁷¹ Por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 45 n.

⁷² Por. tamże, s. 52.

⁷³ Por. motu proprio *Integrae servandae*, n. 1 (PPK, t. I, z. 1, n. 406).

⁷⁴ Szerzej na temat Komisji por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 64 n.

Rozpatruje przestępstwa przeciwko wierze oraz poważniejsze przestępstwa popełnione zarówno przeciw obyczajom jak i w sprawowaniu sakramentów — które zostały jej doniesione, a także wyjaśnia zaciągnięcie sankcji kanonicznych lub przystępuje do ich nałożenia, zgodnie z prawem powszechnym, bądź też własnym (art. 52).

Kongregacja Nauki Wiary rozpatruje od strony prawnej i faktycznej prawa dotyczące przywleju wiary (art. 53).

Jej wcześniejszemu osądowi są przedstawiane dokumenty wydawane przez inne dykasterie Kurii Rzymskiej, w tym co dotyczy nauki wiary lub obyczajów (art. 54). Powyższe zarządzenie jest nowe w prawodawstwie powszechnym, nie spotykamy go w Konstytucji Apostolskiej Pawła VI.

W ramach Kongregacji Nauki Wiary zostały ustanowione dwie instytucje: Papieska Komisja Biblijna i Międzynarodowa Komisja Teologiczna, które działają w oparciu o własne zatwierdzone normy, a przewodniczy im Kardynał Prefekt tejże Kongregacji (art. 55).

Papieska Komisja Biblijna powstała na początku naszego stulecia (30.10.1902 r.)⁷⁵. Została zreorganizowana przez Pawła VI (27.6.1971 r.)⁷⁶. W pierwszym okresie była instytucją autonomiczną; Paweł VI połączył ją unią personalną z Kongregacją Nauki Wiary. Odtąd Prefekt Kongregacji pełni funkcję Przewodniczącego Komisji. Głównym zadaniem Komisji jest popieranie właściwie pojętego rozwoju studiów biblijnych i świadczenie pomocy Nauczycielskiemu Urzędowi Kościoła w zakresie interpretacji Pisma świętego⁷⁷.

Druga instytucja powstała w okresie psoborowym. Jej powołanie postulowali ojcowie pierwszego Synodu Biskupów (1967 r.)⁷⁸. Odpowiadając na te życzenia, Paweł VI powołał międzynarodowy zespół teologów (12.7.1969 r.), który otrzymał nazwę: Komisja Teologiczna — *Commissio Theologica*. Otrzymała ona tymczasowe statuty⁷⁹. Później zaczęto używać nazwy Międzynarodowa Komisja Teologiczna⁸⁰. Po trzynastu latach Jan Paweł II, przez motu proprio *Tredecim annis* (6.8.1982 r.), zatwierdził ostatecznie statuty Komisji⁸¹.

⁷⁵ Szerzej o tej Komisji por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 60—64.

⁷⁶ Reorganizacji dokonało motu proprio *Sedula cura*: AAS 63(1971) 665—669 (PPK, t. IV, z. 1, nn. 7038—7058).

⁷⁷ Por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 62.

⁷⁸ Por. F. Romita, *I Synodus Episcoporum acta*, *Monitor ecclesiasticus* 93(1968) 609—610.

⁷⁹ AAS 61(1969) 540—541 (PPK, t. II, z. 2, nn. 3362—3373): *Statuta ad experimentum Commissionis Theologicae*.

⁸⁰ *Commissio Theologica Internationalis* (por. np. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1113).

⁸¹ AAS 74(1982) 1201—1205.

Dokument papieski nic nie wspomina na temat kompetencji Kongregacji Nauki Wiary w wypadku prośby o apostolski reskrypt zawierający dyspensę od obowiązków związanych ze święczeniami, w tym również od celibatu. Normy w tej sprawie były wydane przez tę dykasterię już za pontyfikatu obecnego Papieża⁸². Można przypuszczać, że w tej materii nie wprowadzono żadnych zmian. Wypada dodać, że również Konstytucja Pawła VI nie zawierała norm w tej sprawie.

B. Kongregacja Kościołów Wschodnich

Kongregacja zachowała dotychczasową nazwę⁸³. Zgodnie z postanowieniem art. 56 załatwia wszystko, co dotyczy Katolickich Kościołów Wschodnich, czy to ze względu na osoby czy sprawy.

Na mocy samego prawa członkami tej Kongregacji są patriarchowie i arcybiskupi więksi Kościołów Wschodnich oraz Przewodniczący Rady Jedności Chrześcijan. Konsultorów i urzędników tak należy dobierać, aby wedle możności uwzględnić równość obywateli (art. 57). Chociaż tego wprost nie powiedziano, jednak członkami Kongregacji są również kardynałowie oraz niektórzy biskupi (por. art. 3, § 1)⁸⁴.

Kompetencja Kongregacji Kościołów Wschodnich rozciąga się na wszystkie sprawy, które są właściwe Kościołom Wschodnim, a które winny być przedstawione Stolicy Apostolskiej, czy to odnośnie do struktury i urzędu Kościołów, czy wykonywania posług: nauczania, uświęcania i kierowania, czy też odnośnie do osób, ich statusu, praw i obowiązków. Załatwia również wszystko, co dotyczy sprawozdań pięcioletnich i nawiedzania progów apostolskich, zgodnie z art. 31, 32 (art. 58, § 1).

Nienaruszona jednak zostaje własna i wyłączna kompetencja Kongregacji Nauki Wiary i Spraw Kanonizacyjnych, Penitencjarii Apostolskiej, Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej oraz Trybunału Roty Rzymskiej, jak również Kongregacji Spraw Kultu Bożego i Sakramentów, gdy chodzi o dyspensę od małżeństwa niedopełnionego. W sprawach, które dotyczą także wiernych Kościoła Łacińskiego, Kongregacja winna działać, jeśli tego domaga się ważność sprawy, po uzgodnieniu z dykasterią, która w tej samej materii kompetentna jest dla wiernych Kościoła łacińskiego (art. 58, § 2).

⁸² Wydała je Kongregacja Nauki Wiary (14. 10. 1980 r.): AAS 72, (1980) 1132—1137).

⁸³ Zostawiono również „pro”: *Congregatio pro Ecclesiis Orientalibus*. Gdy idzie o historię por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 66n.

⁸⁴ Konstytucja Pawła VI stwierdza, że w skład członków wchodzi także patriarchowie wschodni i arcybiskupi więksi (PPK, t. II, s. 1. n. 1548).

Kongregacja Kościołów Wschodnich obejmuje swoją troską wspólnoty wiernych wschodnich znajdujące się na terytoriach Kościoła Łacińskiego, zaradzając ich duchowym potrzebom przez wizytatorów, a, gdzie liczba wiernych oraz okoliczności tego się domagają, również, o ile to możliwe, przez własną hierarchię, uzgodniwszy sprawę z kongregacją kompetentną do erygowania Kościołów partykularnych na tym terytorium (art. 59).

Działalność apostołska i misjonarska w regionach, w których od dawna mają przewagę obrządki wschodnie, zależy wyłącznie od tej kongregacji, chociażby była podejmowana przez misjonarzy Kościoła łacińskiego (art. 60).

Kongregacja działa w porozumieniu z Radą Jedności Chrześcijan w sprawach które dotyczą kontaktów z Kościołami Wschodnimi nie katolickimi jak również z Radą Dialogu między Religiami w sprawach które stanowią jej kompetencję (art. 61).

Wydaje się że zwłaszcza gdy chodzi o kompetencję Kongregacji Kościołów Wschodnich obecne przepisy są bardziej precyzyjne od poprzednich⁸⁵.

C. Kongregacja Spraw Kultu Bożego i Sakramentów

Jest wyliczana obecnie na trzecim miejscu, a więc inaczej niż w Konstytucji Pawła VI⁸⁶. Należy zacząć od krótkiej historii tej dykasterii⁸⁷, do której już wcześniej wypadło nawiązać. Konstytucja Jana Pawła II połączyła w jedną dykasterię dwie odrębne: Kongregację Spraw Kultu Bożego i Kongregację Sakramentów. Pierwsza z nich została ustanowiona przez Pawła VI w 1969 roku, co było wynikiem podzielenia Kongregacji Obrzędów na dwa autonomiczne organy: Kongregację Spraw Kultu Bożego i Kongregację Spraw Kanonizacyjnych⁸⁸. Natomiast Kongregacja Sakramentów została utworzona w 1908 roku⁸⁹. W 1975 roku Paweł VI dokonał pierwszego połączenia Kongregacji Sakramentów i Spraw Kultu Bożego, tworząc jedną o nazwie: Kongregacja Sakramentów i Spraw Kultu Bożego⁹¹. Jan Paweł II przywrócił (5. 4. 1984 r.) stan poprzedni, a więc podzielił powyższą dykasterię na dwie au-

⁸⁵ Por. Konstytucja Pawła VI, nn. 42—45 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1548—1552).

⁸⁶ Konstytucja Pawła VI na trzecim miejscu wyliczała Kongregację Biskupów.

⁸⁷ Szerzej por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 98 n.

⁸⁸ Por. Konstytucja Ap. *Sacra Rituum Congregatio* (8. 5. 1969 r.): AAS 61(1969) 297—305 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1694—1633).

⁸⁹ Dokonał tego św. Pius X Konstytucją Ap. *Sapienti consilio*. Szerzej por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 211 n.

⁹⁰ Por. Konstytucja Ap. *Constans Nobis* z 11. 7. 1975 r.: AAS 67(1975) 417—420 (PPK, t. VIII, z. 1, nn. 14573—14581).

tonomiczne Kongregacje⁹¹. Tak więc obecne połączenie jest już drugim z kolei. W stosunku do poprzedniej istnieje niewielka różnica w nazwie. Paweł bowiem VI nadał tej dykasterii nazwę Kongregacja Sakramentów i Spraw Kultu Bożego. Wprowadzono natomiast zasadniczą zmianę w strukturze, ponieważ nie ma już podziału na dwie sekcje: Sakramentów i Spraw Kultu Bożego, które miały osobne grupy urzędników oraz konsultorów⁹².

Kongregacja Spraw Kultu Bożego i Sakramentów, nie naruszając kompetencji Kongregacji Nauki Wiary, zajmuje się tym wszystkim co należy do Stolicy Apostolskiej w zakresie kierowania i rozwoju liturgii, na pierwszym miejscu Sakramentów (art. 62). Mając na uwadze powyższe (ogólne) określenie kompetencji, wydaje się, że bardziej adekwatna dla tej dykasterii byłaby następująca nazwa: *Kongregacja Spraw Liturgicznych*.

Popiera i strzeże dyscypliny Sakramentów, zwłaszcza tego, co dotyczy ich ważnego i godziwego sprawowania; udziela ponadto łask i dyspens, które nie mieszczą się w uprawnieniach biskupów diecezjalnych (art. 63). Obecne uprawnienia biskupów w zakresie dyspensowania są obszerne, dlatego nie za często zdarzają się sytuacje, w których muszą prosić Stolicę Apostolską o dyspensę.

Kongregacja skutecznymi i odpowiednimi środkami popiera liturgiczną akcję duszpasterską, szczególnie zaś odnośnie do sprawowania Eucharystii; służy pomocą biskupom w podejmowaniu działań, aby wierni coraz bardziej czynnie uczestniczyli w świętej liturgii (art. 64, § 1). W ten sposób Konstytucja Jana Pawła II mocno zaakcentowała duszpasterstwo liturgiczne, zwłaszcza troskę o to by Eucharystia stała się rzeczywiście centrum życia chrześcijańskiego⁹³.

Troszczy się o sporządzanie lub poprawianie tekstów liturgicznych; przegląda lokalne kalendarze oraz teksty własne Mszy i Liturgii Godzin Kościołów partykularnych i instytutów, cieszących takim prawem. Przegląda także tłumaczenia ksiąg liturgicznych oraz ich przystosowania sporządzone prawnie przez Konferencję Biskupów (art. 64 §§ 2—3).

Popiera i utrzymuje kontakty z komisjami lub instytutami utworzonymi dla popierania apostołstwa liturgicznego, muzyki, śpiewu lub sztuki sakralnej. Tego rodzaju stowarzyszenia, posiadające charakter międzynarodowy, zgodnie z przepisami prawa, eryguje lub zatwierdza bądź przegląda ich statuty. Wreszcie popiera zebrańa różnych regionów, mające na uwadze rozwój życia liturgicznego (art. 65).

Pilnie czuwa nad tym, by zarządzenia liturgiczne były dokładnie

⁹¹ AAS 76(1984) 949—495.

⁹² Por. no. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1039 n.

⁹³ Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 11, 1.

przestrzegane, by zapobiegano nadużyciom, a jeśli gdzieś się pojawiły, by je likwidowano (art. 66).

Kongregacja Spraw Kultu Bożego i Sakramentów rozpatruje sprawy niedopełnienia małżeństwa oraz istnienia słusznych przyczyn do udzielenia dyspensy. Dlatego przejmując wszystkie przygotowane akta, z dołączonym wnioskiem biskupa i uwagami obrońcy węzła; zgodnie z własnym sposobem postępowania bada je i ewentualnie przedstawia Papieżowi prośbę o udzielenie dyspensy (art. 67)⁹⁴.

Jest także kompetentna w sprawach rozpoznawania nieważności świąceń, zgodnie z przepisami prawa (art. 68)⁹⁵. Do jej kompetencji należy kult relikwii, zatwierdzanie patronów i nadawanie tytułu bazyliki mniejszej (art. 69).

Kongregacja wspomaga biskupów, ażeby obok kultu liturgicznego, rozwijane były i doceniane modlitwy i pobożne praktyki ludu chrześcijańskiego, odpowiadające w pełni normom Kościoła (art. 70).

D. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych

Sprawy beatyfikacyjno-kanonizacyjne przez długi czas stanowiły kompetencję Kongregacji Obrzędów⁹⁶. Paweł VI dokonał (1969 r.) podziału tej dykasterii na: Kongregację Spraw Kultu Bożego i Kongregację Spraw Kanonizacyjnych (*Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum*)⁹⁷.

Jan Paweł II tak ogólnie określa kompetencję tej dykasterii: Kongregacja załatwia wszystko, co według ustalonego sposobu postępowania doprowadza do kanonizacji Sług Bożych (art. 71).

Poprzez wydawanie szczegółowych norm oraz przez odpowiednie rady wspiera biskupów diecezjalnych, którym przysługuje instrukcja sprawy. Bada przygotowane już sprawy, zwracając uwagę na to, czy wszystko zostało dokonane zgodnie z przepisem prawa. Sprawdzone w ten sposób sprawy dogłębniej analizuje, aby można było wypowiedzieć osąd, czy jest wszystko, co jest wymagane dla przedstawienia Ojcu świętemu pozytywnych wniosków, zgodnie z ustalonymi wcześniej stopniami postępowania w tych sprawach (art. 72).

Do teŹe Kongregacji naleŹy załatwianie spraw związanych z przyznawaniem Świętem tytułu Doktora, po wcześniejszym otrzymaniu opinii Kongregacji Nauki Wiary odnośnie do szczególnej doktryny (art. 73). Jest wreszcie w jej kompetencji rozstrzygać

⁹⁴ Por. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1042.

⁹⁵ Por. tamŹe, s. 1041.

⁹⁶ Szerzej por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 107 nn.

⁹⁷ Por. Konstytucja Ap. *Sacra Rituum Congregatio*: AAS 61(1969) 297—305V (PPK, t. II. z. 1, nn. 1694—1633).

o wszystkim, co dotyczy określania autentyczności relikwii oraz ich przechowywania (art. 74).

Znacznie więcej miejsca omawianej Kongregacji poświęciła Konstytucja Apostolska Pawła VI *Sacra Rituum Congregatio* z 1969 roku⁹⁸. Zawarte jednak w niej normy dotyczyły w wielu wypadkach procedury obowiązującej w procesach beatyfikacyjno-kanonizacyjnych. W związku z tym należy przypomnieć, że wraz z Kodeksem prawa kanonicznego została promulgowana Konstytucja Apostolska *Divinus perfectionis Magister* określająca nowe normy w tej materii,⁹⁹ które nadal zachowują moc obowiązującą.

E. Kongregacja Biskupów

Konstytucja Pawła VI wylizowała tę kongregację na trzecim miejscu (po Kongregacji Nauki Wiary i Kongregacji Kościołów Wschodnich). Poza sygnalizowanymi już wcześniej ogólnymi modyfikacjami, nazwa kongregacji nie została zmieniona¹⁰⁰. Przypomnijmy, że taką propozycję wysunął schemat z 1985 roku¹⁰¹.

Kongregacja Biskupów załatwia sprawy, które dotyczą erekcji i prowizji Kościołów partykularnych, jak również wykonywania biskupiej posługi w Kościele łacińskim, z zachowaniem kompetencji Kongregacji Ewangelizowania Narodów (art. 75).

Należy więc do tej kongregacji załatwianie wszystkiego, co dotyczy erekcji Kościołów partykularnych oraz ich zrzeszeń, podziału ich, dokonywania unii, znoszenia jak również innych modyfikacji. Do niej ponadto należy erygowanie ordynariatów wojskowych dla duszpasterstwa wojskowego (art. 76)¹⁰².

Kongregacja załatwia wszystko, co dotyczy nominacji biskupów, także tytularnych oraz ogólnie prowizji Kościołów partykularnych (art. 77). Ilekroć jednak w związku z erekcją Kościołów partykularnych, bądź ich zrzeszeń, albo dokonywaniem modyfikacji lub prowizją, należy sprawę załatwiać z władzami cywilnymi, może działać tylko w porozumieniu z sekcją drugą Sekretariatu Stanu, mianowicie dla spraw stosunków z Państwami (art. 78).

Zajmuje się ponadto sprawami, które mają na uwadze prawidłowe wykonywanie pasterskiej posługi przez biskupów, udzielając im w tej dziedzinie wszechstronnego wsparcia. Do niej należy, po porozumieniu się z zainteresowanymi dykasteriami, zarządzanie ogólnej wizytacji apostolskiej i analizowanie — zachowując wspo-

⁹⁸ Por. PPK, t. II, z. 1, nn. 1711—1732.

⁹⁹ AAS 75(1983) 349—355. Por. H. Misztal, *Komentarz do Konstytucji „Divinus perfectionis Magister”*, Lublin 1987 r.

¹⁰⁰ Zostawiono również „pro”: *Congregatio pro Episcopis*.

¹⁰¹ Proponowano nazwę: *Congregatio de Episcoporum munere*.

¹⁰² Na temat ordynariatów wojskowych ogłosił Jan Paweł II Konstytucję Ap. *Spirituali militum cura* (21.4.1986 r.): AAS 78(1986) 481—486.

mniany sposób postępowania — skutków, a także proponowanie Papieżowi wydanie zarządzeń, które wydadzą się pożyteczne (art. 79).

Do kompetencji Kongregacji Biskupów należą wszystkie te sprawy dotyczące prałatur personalnych, które podlegają Stolicy Apostolskiej (art. 80).

Zajmuje się wszystkim, co jest związane z nawiedzeniem progów Apostolskich przez Kościoły partykularne powierzone jej trosce. Studiuje więc pięcioletnie sprawozdania, zgodnie z art. 32. Jest do dyspozycji biskupów przybywających do Rzymu, zwłaszcza gdy idzie o właściwe przygotowanie spotkań z Papieżem albo innych rozmów i pielgrzymek. Po zakończeniu nawiedzenia progów Apostolskich przesyła pisemne wnioski do zainteresowanych biskupów diecezjalnych (art. 81).

Załatwia sprawy związane z odbywaniem synodów partykularnych, erekcją i potwierdzeniem statutów Konferencji Biskupów. Przyjmuje akta tychże konferencji oraz potwierdza dekrety, gdy tego wymagają, po uzgodnieniu sprawy z zainteresowanymi dykasteriami (art. 82). Konstytucja Pawła VI mówiła tylko ogólnie, że do Kongregacji Biskupów należy załatwianie wszystkiego, co dotyczy odbywania i potwierdzania decyzji Konferencji Biskupów¹⁰³. Obecnie jest mowa o erekcji i potwierdzaniu statutów, co ma związek z dyspozycjami nowego Kodeksu (por. kan. 449 § 1 i kan. 451).

Wypada zauważyć, że obecna Konstytucja Apostolska pominęła kilka szczegółowych punktów określających kompetencję omawianej kongregacji. Przykładowo można wymienić: „Rozpatruje ponadto sprawy dotyczące prymasów i metropolitów, załatwia sprawy związane z udzielaniem paliuszy; przygotowuje konsystorze”¹⁰⁴. Na pewno te sprawy należą nadal do kompetencji kongregacji; być może bardziej szczegółowo określi je Regulamin Kurii Rzymskiej.

Już wcześniej w ramach Kongregacji Biskupów działała Papieska Komisja dla Ameryki Łacińskiej, powołana przez Piusa XII (19. 4. 1958 r.)¹⁰⁵. Konstytucja Pawła VI nie wspomniała o niej, ale czynił to Rocznik Papieski (*Annuario Pontificio*)¹⁰⁶. Jan Paweł II poświęca tej dykasterii dwa artykuły.

Zadaniem Komisji (Pontificia Commissio pro Ecclesia Latina) jest świadczenie pomocy Kościołom partykularnym w Ameryce Łaciń-

¹⁰³ Por. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, n. 50 (PPK, t. II, z. 1, n. 1562).

¹⁰⁴ Por. np. Konstytucja Pawła VI, n. 49 § 1 i § 5 (jw., nn. 1557 i 1561).

¹⁰⁵ Por. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1530.

¹⁰⁶ Por. tamże, s. 1034: *Pontificia Commissione per L'America Latina* (CAL).

skiej służąc radą, a także podejmując studium problemów dotyczących życia i rozwoju tych Kościołów, aby mogły z tego skorzystać dykasterie Kurii Rzymskiej zainteresowane z racji kompetencji, jak również same Kościoły, w których trzeba rozwiązywać te problemy. Do niej należy także podtrzymywanie kontaktów między instytucjami międzynarodowymi i krajowymi, pracującymi dla krajów Ameryki Łacińskiej oraz dykasteriami Kurii Rzymskiej (art. 83).

Przewodniczącym Komisji jest Prefekt Kongregacji Biskupów, wspomagany przez biskupa wykonującego funkcję. Wiceprzewodniczącemu. Mają oni do dyspozycji jako doradców niektórych biskupów zarówno z Kurii Rzymskiej jak i z Ameryki Łacińskiej. Członkowie Komisji są dobierani z dykasterii Kurii Rzymskiej z Rady Biskupiej Latino-Amerykańskiej spośród biskupów krajów Ameryki Łacińskiej oraz z instytucji o których była mowa w poprzednim artykule. Komisja posiada własnych urzędników (art. 84).

F. Kongregacja Ewangelizowania Narodów

Najpierw kilka słów na temat terminologii. Przez kilka wieków utrzymywała się nazwa: „Congregatio de Propaganda Fide — Kongregacja Rozkrzewiania Wiary”. Paweł VI w 1967 roku wprowadził następującą nazwę: *Sacra Congregatio pro Gentium Evangelizatione seu de Propaganda Fide* — Kongregacja Ewangelizowania Narodów czyli Rozkrzewiania Wiary¹⁰⁷. Obecnie mamy do odnotowania kolejną zmianę, która pozostawiła tylko pierwszy człon dotychczasowej nazwy: *Congregatio pro Gentium Evangelizatione* — Kongregacja Ewangelizowania Narodów¹⁰⁸.

Ogólnie kompetencję tak określa art. 85: „Do Kongregacji należy kierowanie i koordynowanie na całej kuli ziemskiej dzieła ewangelizowania narodów i współpracy misyjnej, zachowując kompetencję Kongregacji Kościołów Wschodnich.

Kongregacja popiera badania w zakresie teologii, duchowości i duszpasterstwa misyjnego, a także określa zasady, normy i sposoby działania „przystosowane do potrzeb miejsca i czasu, aby dokonywało się dzieło ewangelizacji (art. 86). Zabiega o to, aby lud Boży, przepojony duchem misjonarskim i świadomy swego obowiązku, skutecznie współpracował w podejmowaniu dzieła misyjnego przez: modlitwę, świadectwo życia, działalność i różnego rodzaju pomoce (art. 87).

Troszczy się o wzbudzenie powołań misyjnych, duchownych, zakonnych lub świeckich, jak również o właściwy przydział mi-

¹⁰⁷ Konstytucja Pawłowa wliczała ją na ostatnim miejscu. Szerzej por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 149 nn.

¹⁰⁸ Schemat z 1985 r. proponował nazwę: *Congregatio de Gentium Evangelizatione seu de Propaganda Fide*.

sjonarzy. Na podległych sobie terytoriach troszczy się o formację duchowieństwa diecezjalnego oraz katechistów, z zachowaniem jednak kompetencji Kongregacji Seminariów i Studiów, gdy chodzi o ogólny program studiów oraz uniwersytetów i pozostałych instytucji studiów wyższych (art. 88).

Kongregacji Ewangelizowania Narodów podlegają terytoria misyjne, których ewangelizację powierza się instytucjom, stowarzyszeniom i Kościołom partykularnym; załatwia też wszystko co w odniesieniu do tych terytoriów związane jest z erekcją administracyjnych jednostek kościelnych lub dokonywaniem w nich zmian, jak również powierzeniem Kościołów i innymi sprawami, które załatwia Kongregacja Biskupów w zakresie swej kompetencji (art. 89).

Co zaś dotyczy członków instytucji życia konsekrowanego, erygowanych na terytoriach misyjnych lub tam pracujących, Kongregacja posiada kompetencję w odniesieniu do tych spraw, które dotyczą ich jako misjonarzy, branych pojedynczo lub zespołowo, ale z zachowaniem przepisu art. 21 § 1. Też Kongregacji podlegają stowarzyszenia życia apostołskiego erygowane dla misji (art. 90). Cytowany powyżej art. 21 § 1, zarządza, aby sprawy podlegające kompetencji kilku dykasterii wspólnie były zbadane przez zainteresowane dykasterie.

Mając na uwadze popieranie współpracy misyjnej, również skuteczne zbieranie i właściwe rozdzielanie środków, Kongregacja Ewangelizowania Narodów posługuje się przede wszystkim Papieskimi Dzielami Misyjnymi, mianowicie Dzielą Rozkrzewiania Wiary, Dzielą św. Piotra Apostoła, Dzielą Dzieciństwa i Papieską Unią Misyjną Kleru (art. 91).

Kongregacja, przy pomocy specjalnego urzędu, zarządza własną kasą, jak również innymi dobrami przeznaczonymi na cele misyjne, z zachowaniem obowiązku przedkładania należącego sprawozdania Zarządowi Spraw Gospodarczych Stolicy Apostolskiej (art. 92).

Tyle postanowień zawiera Konstytucja Jana Pawła II. Jest ich ogólnie mniej niż w Konstytucji Apostolskiej Pawła VI¹⁰⁹. Ponadto trzeba przypomnieć Instrukcję Kongregacji Ewangelizowania Narodów z 26 lutego 1968 roku, która jest poświęcona w całości sprawie dołączania nowych członków do tej dykasterii¹¹⁰. Można przypuszczać, że sprawy te bardziej szczegółowo zostaną uwzględnione w Regulaminie Ogólnym Kurii Rzymskiej oraz w Regulaminie wewnętrznym omawianej Kongregacji (por. art. 38). W ramach Kongregacji działa kilka organów¹¹¹.

¹⁰⁹ Por. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, nn. 87—91 (PPK, t. II, z. 1, nn. 1624—1636).

¹¹⁰ PPK, t. VII, z. 1, nn. 12939—12964.

¹¹¹ Szerzej por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 161 n.

G. Kongregacja Spraw Duchowieństwa

Kongregacja¹¹², zachowując prawo biskupów oraz ich Konferencji, załatwia sprawy prezbiterów i diakonów duchowieństwa diecezjalnego, dotyczące czy to osób, czy pasterskiej posługi, czy też rzeczy, które są do ich dyspozycji w wykonywaniu tej posługi, jak również dostarcza biskupom pomocy w zakresie tych wszystkich spraw (art. 93).

Uważa za swój obowiązek podejmowanie troski o religijną formację wiernych jakiegokolwiek wieku i stanu. Wydaje odpowiednie normy mające na uwadze prowadzenie we właściwy sposób lekcji katechetycznych, czuwa nad prawidłowym prowadzeniem formacji katechetycznej. Udziela przepisanej prawem aprobaty Stolicy Apostolskiej wymaganej dla katechizmów oraz innych wydań dotyczących katechetycznej formacji, mając zgodę Kongregacji Nauki Wiary. W razie potrzeby urzędem katechetycznym oraz poczynaniom mającym na uwadze formację religijną, a posiadających charakter międzynarodowy, służy pomocą, oraz koordynuje ich działalność (art. 94).

Kongregacja jest kompetentna w sprawach dotyczących życia, dyscypliny, praw i obowiązków osób duchownych. Troszczy się o właściwe rozmieszczenie prezbiterów¹¹³. Popiera stałą formację duchowieństwa, zwłaszcza gdy idzie o uświęcenie i wykonywanie pasterskiej posługi, w tym głównie godne przepowiadanie słowa Bożego (art. 95).

Do teŹe Kongregacji naleŹy załatwianie tego wszystkiego, co dotyczy stanu duchownego jako takiego wszystkich duchownych, nie wyłącŹając zakonników, po uzgodnieniu jednak sprawy z zainteresowanymi dykasteriami, gdy sprawa tego wymaga (art. 96). Kongregacja załatwia równieŹ sprawy, które naleŹą do kompetencji Stolicy Świętej:

1° odnoŹnie do rad kapłańskich, zespołu konsultorów, kapituł kanoników, rad duszpasterskich, parafii, kościołóŹ, sanktuariów, czy teŹ stowarzyszeń osób duchownych bąŹ kościelnych archiwów.

2° w zakresie zobowiązań mszalnych, poboŹnych rozporządzeń w ogólności i poboŹnych fundacji (art. 97).

Kongregacja Spraw Duchowieństwa posiada kompetencje w sprawach dotyczących zarządu dóbr kościelnych w tym, co podlega Stolicy Świętej, a zwłaszcza właściwego administrowania tymi dobrami, jak równieŹ udziela koniecznych zezwoleń i potwierdzeń.

¹¹² *Congregatio pro Clericis*. Nie zmieniła swojej nazwy, chociaŹ schemat z 1985 r. proponował następującą: *Congregatio de Presbyterorum et Diaconorum munere*.

¹¹³ Poprzednia Konstytucja Ap. (n. 68 § 2) przewidywała istnienie Rady, która miała wydawać ogólne zasady (PPK, t. II, z. 1, n. 1599). Nie było jej jednak w *Annuario Pontificio*.

Ponadto czuwa nad tym, by duchowni otrzymywali odpowiednie wynagrodzenie i mieli ubezpieczenie społeczne (art. 98).

W tym miejscu Konstytucja Apostolska uwzględnia Papieską Komisję Strzeżenia Dziedzictwa Artystyczno-Historycznego (*Pontificia Commissio de Patrimonio Artis et Historiae conservando*), określając jej strukturę i zadania, a także samo dziedzictwo artystyczno-historyczne. Wszystko zdaje się wskazywać na to, że mamy tutaj akt powołujący tę instytucję. Przypomnijmy, że Kongregacja Spraw Duchowieństwa wydała w okresie posoborowym (11.4. 1971 r.) Okólnik poświęcony trosce o zachowanie artystycznego i historycznego dziedzictwa¹¹⁴. W wykazie jednak instytucji centralnych zamieszczanych w Roczniku Papieskim nie figurowała dykasteria o której mówi Konstytucja¹¹⁵.

W art. 99 Jan Paweł II stwierdza: Przy Kongregacji Spraw Duchowieństwa istnieje Komisja której zadaniem jest przewodniczenie trosce o dziedzictwo historyczno-artystyczne całego Kościoła.

Do tego dziedzictwa należą na pierwszym miejscu wszystkie dzieła sztuki z przeszłości które trzeba strzec i konserwować. Te zaś, które przestały służyć własnemu celowi, powinny być umieszczone w muzeach lub innych miejscach, aby mogły być oglądane (art. 100).

Wśród dóbr historycznych szczególne miejsce zajmują dokumenty i świadectwa, które dotyczą duszpasterstwa, praw i obowiązków diecezji, parafii, kościołów oraz osób prawnych założonych w Kościele. To dziedzictwo historyczne winno być strzeżone w archiwach bądź też w bibliotekach, gdzie ma być strzeżone przez kompetentne osoby, aby tego rodzaju pomniki nie zaginęły (art. 101).

Papieska Komisja świadczy pomoc Kościołom partykularnym i zebraniom biskupów i gdy jest to wskazane wspólnie z nimi działa, ażeby muzea, archiwa i biblioteki były zakładane, a zbieranie oraz strzeżenie dziedzictwa artystyczno-historycznego wszędzie właściwie dokonywane, zainteresowani zaś otrzymywali pomoc (art. 102).

Po uzgodnieniu sprawy z Kongregacją Seminariów i Studiów oraz z Kongregacją Spraw Kultu Bożego i Sakramentów, Komisja zabiega o to, ażeby Lud Boży miał coraz większą świadomość wagi i konieczności strzeżenia dziedzictwa historyczno-artystycznego Kościoła (art. 103).

Papieskiej Komisji przewodniczy Kardynał Prefekt Kongregacji Spraw Duchowieństwa, wspomagany przez Sekretarza Komisji. Komisja posiada ponadto własnych urzędników (art. 104)¹¹⁶.

¹¹⁴ AAS 63 (1971) 315—317 (PPK, t. IV, z. 1, nn. 6940—6953).

¹¹⁵ Spotykamy tylko *Pontificium Consilium Centrale pro Arte Sacra in Italia* (por. np. z 1983 r., s. 1118). Stąd jest to nowa instytucja. Por. Z. Grocholewski, bp, art. cyt., s. 26.

H. Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego oraz Stowarzyszeń Życia Apostolskiego

Kongregacja dostosowała obecnie nazwę do terminologii stosowanej w odniesieniu do tych, którzy poświęcają się w sposób szczególny Bogu, zwłaszcza przez profesję rad ewangelicznych¹¹⁷. Według art. 105 głównym zadaniem Kongregacji jest rozwój i kierowanie praktyką rad ewangelicznych, zgodnie z zatwierdzonymi formami życia konsekrowanego oraz działalnością stowarzyszeń życia apostolskiego w całym Kościele łacińskim.

Stąd do kompetencji Kongregacji należy erekcja instytutów zakonnych i świeckich, jak również stowarzyszeń życia apostolskiego, zatwierdzanie lub wydawanie osądu o użyteczności ich erekcji, dokonanej przez biskupa diecezjalnego. Ona również, gdy jest to konieczne, znosi tego rodzaju instytuty i stowarzyszenia. Do niej należy także dokonywanie unii lub federacji, bądź rozwiązywanie ich w razie potrzeby (art. 106).

Kongregacja ze swej strony troszczy się o to, ażeby instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego wzrastały i rozwijały się zgodnie z duchem Założyciela i zdrowymi tradycjami, wiernie realizowały własny cel i rzeczywiście były pomocne w zbawczej misji Kościoła (art. 107).

Załatwia wszystko, co zgodnie z przepisami prawa należy do Stolicy Świętej w zakresie życia i działalności instytutów i stowarzyszeń, zwłaszcza gdy idzie o zatwierdzanie konstytucji, zarządzanie i apostolat, przyjmowanie i formację członków, ich prawa i obowiązki, dyspensę od ślubów oraz wydalanie członków, a także zarządzanie dobrami. W odniesieniu jednak do układu studiów filozoficzno-teologicznych oraz stopni akademickich, kompetentna jest Kongregacja Seminariów i Studiów (art. 108).

Kongregacja eryguje konferencje wyższych przełożonych zakonników i zakonnic, zatwierdza ich statuty, jak również czuwa nad tym, by ich działalność była skierowana do osiągnięcia właściwych celów (art. 109).

Jej kompetencji podlegają także eremici, dziewice i ich zrzeszenia oraz pozostałe formy życia konsekrowanego (art. 110). Swą kompetencją obejmuje również trzecie zakony i stowarzyszenia wiernych, które są erygowane w tym celu, ażeby, po uprzednim

---

¹¹⁶ *Annuario Pontificio* (np. z 1983 r., s. 1047) wymienia *Consiglio Internazionale per la Catechesi*. Rada posiada własny zespół członków.

¹¹⁷ Dawna nazwa: *Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus*. Obecna łacińska: *Congregatio pro Institutis Vitae Consecratae et Societatibus Vitae Apostolicae*. Szerzej na temat historii por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 131 nn.

okresie przygotowania, stały się później instytucjami życia konsekrowanego lub stowarzyszeniami życia apostołskiego (art. 111).

Obecna Konstytucja nic nie wspomina o wewnętrznej strukturze kongregacji. Wolno przypuszczać, że w tej materii nie wprowadziła żadnych zmian¹¹⁸. Na ten temat będzie zapewne mowa w regulaminie własnym tej dykasterii.

I. Kongregacja Seminariów i Studiów

Wyliczona jest obecnie na ostatnim miejscu co jednak nie ma większego znaczenia¹¹⁹. Zmieniła nazwę nadaną jej przez Pawła VI w Konstytucji *Regimini Ecclesiae universae*¹²⁰.

Kongregacja wyraża i podejmuje troskę Stolicy Apostolskiej odnośnie do formacji tych, którzy mają otrzymać święcenia, jak również odnośnie do rozwoju i organizacji formacji katolickiej (art. 112). Tak określona ogólna kompetencja tej dykasterii wyraźnie nawiązuje do dawnej nazwy: Kongregacja Formacji Katolickiej.

Jest do dyspozycji biskupów, ażeby w ich Kościołach partykularnych można było jak najskuteczniej prowadzić akcje powołań kapłańskich, a w seminariach zgodnie z prawem ustanowionych i prowadzonych, alumni otrzymywali solidną formację humanistyczną i duchową, doktrynalną i pastoralną. Pilnie czuwa nad tym, by życie wspólne i zarządzanie seminariami w pełni odpowiadały zasadom formacji kapłańskiej¹²¹, a przełożeni i wykładowcy przez przykład życia i zdrową doktrynę jak najskuteczniej przyczyniali się do formowania osobowości świętych szafarzy. Należy do niej ponadto erekcja seminariów międzydiecezjalnych i zatwierdzanie ich statutów (art. 113).

Kongregacja zabiega o to, aby fundamentalne zasady dotyczące wychowania katolickiego, podawane przez Nauczycielski Urząd Kościoła, były coraz bardziej pogłębiane, bronione i znane Ludowi Bożemu. Równocześnie czuwa nad tym, aby wierni mogli wypełnić swoje obowiązki w tej dziedzinie, a także podejmowali działalność i zabiegali o to, żeby również społeczność świecka uznawała ich prawa i broniła (art. 114).

¹¹⁸ Por. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1048 n.

¹¹⁹ Konstytucja Pawła VI umieściła ją na przedostatnim miejscu. Szerzej na temat historii por. F. Szafrowski, dz. cyt., s. 141 nn.

¹²⁰ Paweł VI nadał jej nazwę: *Sacra Congregatio pro Institutione Catholica*. Gdy idzie o polskie tłumaczenie tej nazwy por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 140. Obecna nazwa łacińska: *Sacra Congregatio de Seminariis atque Studiorum Institutis*. W pierwszej części nazwy powrócono do brzmienia jakie spotykamy w KPK z 1917 r. (por. kan 256 § 1). Przetłumaczenie drugiej na język polski natręcza pewne trudności. Zastosowano tutaj nazwę wprowadzoną przez bpa Z. Grocholewskiego.

¹²¹ W okresie po-oborowym Kongregacja wydała kilka dokumentów poświęconych tej sprawie. Ostatnio (25.3.1988 r.) *List Okólny nt. Maryja Dziewica w formacji intelektualnej i duchowej*.

Kongregacja ustanawia normy kierujące szkołami katolickimi; wspomaga biskupów diecezjalnych, aby tam, gdzie to możliwe powstawały szkoły katolickie i z największą troskliwością były popierane, jak również, by we wszystkich szkołach podejmowana była formacja katechetyczna i prowadzone duszpasterstwo obejmujące wszystkich wiernych przez odpowiednie poczynania (art. 115).

Kongregacja podejmuje wysiłki w tym kierunku, ażeby w Kościele była wystarczająca ilość uniwersytetów kościelnych i katolickich oraz innych instytucji kształcących, a w nich pogłębiane dyscypliny teologiczne oraz rozwijane nauki humanistyczne z uwzględnieniem aspektu chrześcijańskiego, wierni zaś przygotowujący do odpowiedniego wypełniania własnych obowiązków. Eryguje lub zatwierdza uniwersytety i wydziały kościelne, zatwierdza ich statuty, wykonuje nad nimi nadrzędne kierownictwo, jak również czuwa nad tym, by w wykładaniu doktryny nie doznała uszczerbku wiara katolicka. Gdy chodzi o uniwersytety katolickie to ułatwia wszystko, co wchodzi w zakres kompetencji Stolicy Świętej. Popiera współpracę i świadczenie sobie wzajemnej pomocy przez uniwersytety oraz ich zrzeszenia i jest dla nich pomocą (art. 116)¹²².

Po Kongregacjach Konstytucji Pawła VI wyliczała trzy Sekretariaty¹²³, a dopiero po nich trybunały¹²⁴. W obecnej strukturze Kurii Rzymskiej nie ma Sekretariatów; ich zadania przejęły „Papieskie Rady”, o których później będzie mowa.

5. Trybunały

Już od dawna w ramach Kurii Rzymskiej działają trzy trybunały: Penitencjaria Apostolska, Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej oraz Rota Rzymska¹²⁵. Obecna Konstytucja Apostolska wylicza je w innej kolejności niż poprzednia¹²⁶.

¹²² Jan Paweł II promulgował (15.4.1979 r.) Konstytucję Ap. *Sapientia christiana* — o uniwersytetach i wydziałach kościelnych: AAS 71 (1979) 469—499 (PPK, t. XII, z. 1, nn. 23053—13243), a Kongregacja Formacji Katolickiej ogłosiła (29.4.1979 r.) Zarządzenia wprowadzające w życie powyższą Konstytucję (tamże, s. 500—521; jw., nn. 23244—23418).

¹²³ Por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 165 nn.

¹²⁴ Między jedną i drugą grupą dykasterii Konstytucja Pawłowa wyliczała „Radę Świeckich i Papieską Komisję Iustitia et Pax”, poświęcając jej tylko jeden punkt (PPK, t. II, z. 1, n. 1650).

¹²⁵ Gdy idzie o historię szerzej por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 186 nn.

¹²⁶ Konstytucja Pawła VI wyliczała kolejno: Sygnaturę Apostolską, Rotę Rzymską i Penitencjarię (por. PPK, t. II, z. 1, nn. 1651—1660). Obecnie wrócono do kolejności zastosowanej w KPK 1917 r. (por. kan. 258).

A. Penitencjaria Apostolska

Nowe przepisy nie wspominają bezpośrednio o strukturze tej dykasterii. Mając jednak na uwadze postanowienie art. 3, należy powiedzieć, że zachowała ona odrębną strukturę, określoną w Konstytucji Pawła VI. A więc przewodniczy jej Kardynał Wielki Penitencjarz, wspomagany przez Regensa oraz innych prałatów, tworzących Radę Wielkiego Penitencjarza¹²⁷. W wypadku śmierci Papieża Wielki Penitencjarz nie traci swojego urzędu, ale nadal załatwia wszystkie zwyczajne sprawy, przedstawiając Kolegium Kardynalskiemu to, co należałoby przedstawić Ojcu świętemu (por. art. 3).

Do kompetencji Penitencjarii Apostolskiej należą wszystkie sprawy, które dotyczą zakresu wewnętrznego oraz związane z odpustami (art. 117). W zakresie wewnętrznym, zarówno sakramentalnym jak i pozasakramentalnym, udziela rozgrzeszeń, dyspens, zamiany, sanacji, kondonacji oraz innych łask (art. 118).

Do Penitencjarii należy troska o to, żeby w bazylikach patriarchalnych Rzymu była wystarczająca liczba penitencjarzy, wyposażonych w potrzebne uprawnienia (art. 119).

Też dykasterii powierza się sprawy związane z udzielaniem i praktyką odpustów, z zachowaniem jednak prawa Kongregacji Nauki Wiary do oceny tego wszystkiego, co dotyczy aspektu dogmatycznego (art. 120).

B. Sygnatura Apostolska

Słowne oznaczenie tej dykasterii nie zostało zmienione i w sposób pełny brzmi: „Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej — *Supremum Tribunal Signature Apostolicae*”¹²⁸.

Oprócz zadania Najwyższego Trybunału, dykasteria ta czuwa nad prawidłowym wykonywaniem sprawiedliwości w Kościele (art. 121). Rozpatruje:

- 1° Skargi o nieważność wyroku i prośby o przywrócenie do stanu poprzedniego w odniesieniu do wyroków Roty Rzymskiej;
- 2° rekursy dotyczące stanu osób w sprawach, których dopuszczenia do ponownego zbadania odmówiła Rota Rzymska;
- 3° zarzuty stronniczości oraz inne sprawy przeciwko audytorom Roty Rzymskiej, z powodu aktów dokonanych przy wykonywaniu ich funkcji;
- 4° konflikty właściwości, które nie podlegają temu samemu try-

¹²⁷ Konstytucja Pawła VI, n. 111 (PPK, t. II, z. 1, n. 1658).

¹²⁸ Szerzej na temat historii por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 186 nn.

bunałowi apelacyjnemu (art. 122). W tym artykule powtórzono treść kan. 1445 § 1.

Rozpatruje następnie rekursy, wniesione w terminie zawitym trzydziestu dni użytecznych, przeciwko pojedynczym aktom administracyjnym, wydanym lub potwierdzonym przez dykasterie Kurii Rzymskiej, gdy chodzi o stwierdzenie, czy zaskarżany akt naruszył jakąś ustawę w samym rozstrzygnięciu lub procedurze. Jeśli wnoszący rekurs tego się domaga, w powyższych wypadkach Sygnatura obok orzeczenia o niezgodności z prawem, może rozpatrzeć także sprawę naprawienia szkód wyrządzonych nielegalnym aktem (art. 123 §§ 1—2). Mamy tu wyraźne poszerzenie kompetencji w stosunku do tego, co w tej materii postanawia kan. 1445 § 2¹²⁹.

Rozpatruje także inne spory administracyjne, przekazane jej przez Papieża lub dykasterie Kurii Rzymskiej, jak również konflikty kompetencyjne między dykasteriami (art. 123 § 3). Na ten temat nie zabrał głosu Kodeks prawa kanonicznego, ale czyniła to poprzednia Konstytucja Apostolska¹³⁰. Do niej należy również:

1° czuwać nad prawidłowym wymiarem sprawiedliwości oraz właściwym wykonywaniem funkcji przez adwokatów i pełnomocników;

2° rozpatrywać prośby skierowane do Stolicy Apostolskiej o powierzenie sprawy Rocie Rzymskiej lub uzyskanie innej łaski z zakresu wykonywania sprawiedliwości;

3° przedłużać kompetencję niższych trybunałów;

4° zatwierdzać trybunał, aby mógł przyjąć apelację zarezerwowaną Stolicy Świętej, jak również popierać i zatwierdzać erekcję trybunałów międzydiecezjalnych (art. 124)¹³¹.

Sygnatura Apostolska kieruje się własnym prawem (art. 125)¹³². Składa się z kardynałów mianowanych przez Papieża, z których jeden — wybrany również przez Papieża — spełnia funkcję Prefekta, mając do pomocy Sekretarza¹³³ i Podsekretarza. Dotychczas Sygnatura posiadała dwie sekcje¹³⁴. Obecnie utworzono trzecią, która będzie rozpatrywać sędownie konflikty sporno-administracyjne, tzn. między osobami prywatnymi i osobami władzy w Kościele¹³⁵.

¹²⁹ Por. Z. Grocholewski, art. cyt., s. 26.

¹³⁰ Por. Konstytucja *Regimini Ecclesiae Universae*, n. 107 (PPK, t. II, z. 1, n. 1654).

¹³¹ Por. kan. 1423 § 1.

¹³² Po Konstytucji Pawła VI opublikowano w 1968 r. *Normy Specjalne* (PPK, t. II, z. 1, nn. 1947—2144).

¹³³ Funkcję tę pełni Ks. Bp Z. Grocholewski.

¹³⁴ Por. Konstytucja Pawłowa, n. 104 (PPK, t. II, z. 1, n. 1651).

¹³⁵ Por. Z. Grocholewski, art. cyt., s. 26.

C. Trybunał Roty Rzymskiej

Ta dykasteria¹³⁶ zmieniła nieco swoją nazwę¹³⁷. Zgodnie z art. 126 wypełnia z reguły zadania trybunału apelacyjnego wyższej instancji w Stolicy Apostolskiej, w celu obrony praw w Kościele. Przyczynia się do ujednoczenia prawoznawstwa, a poprzez swoje wyroki staje się pomocą dla niższych trybunałów.

Sędziowie tego trybunału, odznaczający się potwierdzoną doktryną i doświadczeniem, dobierani przez Papieża z różnych stron kuli ziemskiej, tworzą kolegium. Trybunałowi przewodniczy Dziekan, mianowany przez Ojca świętego spośród sędziów, na określony czas (art. 127). Trybunał ten sądzi:

1° w drugiej instancji, sprawy osądzone w pierwszej instancji przez zwyczajne trybunały pierwszej instancji, które zostały skierowane przez prawną apelację do Stolicy Świętej;

2° w trzeciej lub w dalszych instancjach, sprawy rozpoznane już przez samą Rotę i przez jakikolwiek inny trybunał, chyba że sprawa przeszła w stan rzeczy osądzonej (art. 128). W tym wypadku powtórzono treść kan. 1444 § 1, czyniąc to w nieco zmienionej szacie słownej. Tenże trybunał w pierwszej instancji sądzi:

1° biskupów w sprawach spornych, o ile nie chodzi o prawa i dobra doczesne osoby prawnej reprezentowanej przez biskupa;

2° opatów prymasów lub opatów przełożonych kongregacji monastycznej i najwyższych przełożonych instytutów zakonnych na prawie papieskim;

3° diecezje oraz inne osoby kościelne, fizyczne lub prawne, które nie mają niższego przełożonego od Biskupa Rzymskiego;

4° sprawy, które Biskup Rzymski zlecił temu trybunałowi.

Powyzsze sprawy, jeśli inaczej nie zastrzeżono, rozstrzyga Rota również w drugiej i dalszej instancji (art. 129). Także w tym wypadku zaczerpnięto treść z Kodeksu Jana Pawła II (por. kan. 1444 § 2 i kan. 1405 § 3), z niewielkimi zmianami¹³⁸.

Trybunał Roty Rzymskiej rządzi się własnym prawem (art. 130).

6. Papieskie Rady

Kodeks z 1917 roku nie znał tej grupy dykasterii (Pontificia Consilia) w Kurii Rzymskiej¹³⁹. Konstytucja Pawła VI, dokonująca ogólnej odnowy Kurii (1967 r.), wprowadziła jedną dykasterię o tej

¹³⁶ Szerzej na ten temat por. W. N a c h t m a n, *Trybunał Roty Rzymskiej. Historia, organizacja, postępowanie*, Lublin 1957 r., s. 150; E. Szafrowski, dz. cyt., s. 191 nn.

¹³⁷ Dotychczas nazywała się *Sacra Romanan Rota*, obecnie: *Tribunal Rotae Romanae*.

¹³⁸ Wspomniane w tekście głównym zmiany dotyczą nn. 3—4.

¹³⁹ W KPK 1917 r. były tylko następujące grupy dykasterii: 1. Kongregacje, 2. Trybunały i 3. Urzędy.

nazwie: Rada Świeckich (i Papieska Komisja *Iustitia et Pax*). Obok tej jedynej „Rady”, pojawiła się również jedyna „Komisja” (wskazana wyżej w nawiasie). W dalszej reorganizacji, dokonywanej zarówno przez Pawła VI, jak i później przez Jana Pawła II ta grupa dykasterii znacznie się poszerzyła. Stosowano aż trzy nazwy: Rady, Komisje i Komitety.¹⁴⁰ Schemat z 1985 roku proponował dwie nazwy: „Rady” i „Komisje”.¹⁴¹ Ostatecznie przyjęto jedno określenie „Papieskie Rady”. Zastosowano je również w odniesieniu do dawnych trzech sekretariatów.

A. Papieska Rada Świeckich

Jest to nowa dykasteria, utworzona w 1967 roku (jako Rada Świeckich), połączona wtedy z Papieską Komisją Studiów *Iustitia et Pax*¹⁴². Później (10.12.1976 r.) stała się samodzielną instytucją i otrzymała nazwę: Papieska Rada Świeckich¹⁴³. Zgodnie z art. 132 na jej czele stoi Kardynał Przewodniczący wraz z zespołem prezydialnym składającym się z kardynałów i biskupów. Członkami Rady są przede wszystkim wierni rozwijający swoją działalność w różnych dziedzinach.

Rada Świeckich kompetentna jest we wszystkich sprawach należących do Stolicy Apostolskiej w zakresie popierania i koordynowania apostołstwa świeckich, oraz, ogólnie rzecz biorąc, we wszystkim, co dotyczy życia chrześcijańskiego świeckich jako takich (art. 131).

Jest jej zadaniem pobudzać i wspierać świeckich, ażeby we właściwy sobie sposób uczestniczyli w życiu i misji Kościoła, czy to indywidualnie, w ramach zrzeseń, zwłaszcza wypełniając ich szczególne zadanie przepojenia duchem ewangelicznym porządku doczesnego. Popiera współpracę świeckich w zakresie formacji katechetycznej, życia liturgicznego i sakramentalnego, w podejmowaniu dzieł miłosierdzia, miłości i rozwoju społecznego. Kieruje międzynarodowymi spotkaniami oraz innymi poczynaniami, które mają związek z apostołatem świeckich (art. 133).

W granicach własnej kompetencji Rada załatwia to wszystko, co dotyczy stowarzyszeń wiernych świeckich;¹⁴⁴ te zaś, które mają charakter międzynarodowy eryguje, zatwierdza bądź potwierdza ich statuty, z zachowaniem kompetencji Sekretariatu Stanu. Odno-

¹⁴⁰ Por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 21; *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. II, s. 58 nn.

¹⁴¹ Por. *Schema Legis peculiaris de Curia Romana, Index* (s. 72).

¹⁴² Por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 173 nn.

¹⁴³ *Pontificium Consilium de Laicis*. W schemacie z 1985 r. proponowano utworzenie „Kongregacji Apostołstwa Świeckich” — *Congregatio de Laicorum Apostolatu*.

śnie do trzecich zakonów świeckich ma kompetencję tylko w sprawach, które dotyczą ich działalności apostołskiej (art. 134).

B. Papieska Rada Jedności Chrześcijan

Jest to dawny Sekretariat Jedności Chrześcijan¹⁴⁵. W myśl przepisu art. 135 zadaniem tej Rady jest podejmowanie, przez odpowiednie poczynania i działania, dzieła ekumenicznego dla przywrócenia jedności między chrześcijanami.

Troszczy się o to, by zarządzenia Soboru Watykańskiego II dotyczące ekumenizmu były wprowadzane w życie. Dokonuje prawidłowej interpretacji zasad ekumenizmu i zleca ich wykonanie. Popiera katolickie spotkania krajowe i międzynarodowe mające na uwadze zjednoczenie chrześcijan, zwołuje je i koordynuje oraz czuwa nad podejmowanymi przez nie poczynaniami. Po wcześniejszym uzgodnieniu sprawy z Papieżem, nawiązuje kontakty z braćmi Kościołów i społeczności kościelnych, nie mających jeszcze pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, zwłaszcza zaś podejmuje z nimi dialog i rozmowy zmierzające do osiągnięcia z nimi jedności, korzystając z pomocy dobrze biegłych w doktrynie teologicznej. Wyznacza obserwatorów katolickich na spotkania chrześcijan i zaprasza obserwatorów innych Kościołów i społeczności kościelnych na spotkania katolików, ilekroć wyda się to pożyteczne (art. 196).

Ponieważ przedmiot spraw załatwianych przez tę dykasterię z natury swojej dotyczy często wiary, dlatego winna ona działać w ścisłym powiązaniu z Kongregacją Nauki Wiary, zwłaszcza gdy chodzi o wydawanie publicznych dokumentów lub deklaracji. W załatwianiu zaś spraw większej wagi dotyczących rozłączonych Kościołów Wschodnich, powinna najpierw wysłuchać zdania Kongregacji Kościołów Wschodnich (art. 137).

Przy Radzie działa Komisja dla badania i rozważania spraw, które dotyczą Żydów w aspekcie religijnym. Na jej czele stoi Przewodniczący Rady (art. 138)¹⁴⁶.

Przypomnijmy, że w Kurii Rzymskiej odnowionej przez Pawła VI były trzy Sekretariaty: Jedności Chrześcijan, dla Niechrześcijan i dla Niewierzących, umieszczone obok siebie. Obecnie — jako Papieskie Rady — zostały te dykasterie oddzielone, przy czym dwie następne, są wyliczone jedna po drugiej, pod koniec tej grupy.

¹⁴⁴ Por. kan. 327—329.

¹⁴⁵ Na temat powstania dykasterii por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 166.

¹⁴⁶ Komisja została powołana przez Pawła VI 22.10.1974 r. (jw.).

C. Papieska Rada Spraw Rodziny

Jako samoistna dykasteria została powołana przez Jana Pawła II w 1981 roku¹⁴⁷. Podejmuje duszpasterską troskę o rodzinę, a także broni jej praw i godności w Kościele i społeczności świeckiej aby mogła coraz lepiej wypełniać właściwe sobie zadania (art. 139).

Ma swojego przewodniczącego, wspomaganego przez zespół przemyślny, złożony z biskupów. Członkami Rady są głównie świeccy mężczyźni i kobiety, zwłaszcza żyjący w małżeństwie, dobierani z różnych stron świata (art. 140).

Rada zabiega o bardziej dogłębne poznanie nauki Kościoła o rodzinie i odpowiednie jej rozpowszechnianie przez katechezę; popiera studia dotyczące głównie duchowości małżeństwa i rodziny. Współdziałając z biskupami oraz Konferencjami Biskupów dąży do właściwego poznania warunków ludzkich i społecznych, jak również rozpowszechnienia poczyną, które wspomagają duszpaństwo rodzinne. Troszczy się o to, by prawa rodziny były uznawane i bronią także w zakresie życia społecznego i politycznego. Podtrzymuje i koordynuje poczynania zmierzające do obrony życia ludzkiego już od chwili poczęcia, a także do stosowania odpowiedzialnej prokreacji. Zachowując w mocy art. 133, popiera działalność instytutów i stowarzyszeń, służących obronie dobra rodziny (art. 141).

D. Papieska Rada Sprawiedliwości i Pokoju

Jest to nowa instytucja, związana z pracami Soboru Watykańskiego II, powołana przez Pawła VI¹⁴⁸. Głównym jej zadaniem jest troska o rozwój sprawiedliwości i pokoju na świecie, zgodnie z Ewangelią i społeczną nauką Kościoła (art. 142). Kieruje nią Kardynał Przewodniczący wspomagany przez Sekretarza i Podsekretarza. Członkami są kardynałowie, biskupi, kapłani i wierni świeccy¹⁴⁹.

Papieska Rada dogłębniej analizuje społeczną naukę Kościoła, zabiega o jej rozpowszechnienie i wprowadzanie w życie wśród ludzi pojedynczych i wspólnot ludzkich, zwłaszcza gdy idzie o relacje między pracownikami i pracodawcami, przepajając je coraz bardziej duchem Ewangelii (art. 143 § 1).

¹⁴⁷ Przez motu proprio *Familia a Deo instituta*, z dn. 9.5.1981 r.: AAS 73 (1981) 441—444. Szerzej por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 179 n.

¹⁴⁸ Na temat genezy tej instytucji por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 181 n. Zmieniła ona nieco swoją nazwę, obecna brzmi: *Pontificium Consilium de Iustitia et Pace*.

¹⁴⁹ Por. motu proprio *Iustitiam et Pacem*, n. III (PPK, t. IX, z. 1, n. 16342).

Gromadzi wiadomości i wyniki badań, dotyczące sprawiedliwości i pokoju, postępu ludzkiego, jak również naruszenia praw ludzkich; dokonuje analizy zebranego materiału i w razie potrzeby dzieli się z Konferencjami Biskupów wyciągniętymi wnioskami. Utrzymuje łączność z międzynarodowymi stowarzyszeniami katolickimi oraz z innymi instytucjami, działającymi także poza Kościołem katolickim, które szczerze dążą do utrwalenia sprawiedliwości i pokoju na świecie. Przyczynia się do tego, by zwłaszcza z okazji międzynarodowego *Dnia Pokoju* zakorzeniało się u ludzi przekonanie o konieczności popierania pokoju (art. 143 §§ 2—3).

Papieska Rada działa w łączności z Sekretariatem Stanu, zwłaszcza wtedy, gdy chodzi o wydawanie dokumentów i publicznych oświadczeń, dotyczących sprawiedliwości i pokoju (art. 144).

E. Papieska Rada Działalności Charytatywnej („Cor Unum”)

Dykasteria ta została powołana Listem Pawła VI skierowanym (15. 7. 1971 r.) do Sekretarza Stanu¹⁵⁰, który też został mianowany jej Przewodniczącym. Jej pełna nazwa brzmiała: Papieska Rada *Cor Unum* dla Rozwoju Postępu Ludzkiego i Chrześcijańskiego — *Pontificium Consilium Cor Unum de Humana et Christiana Progressione Fovenda*. W samej nazwie dykasterii podkreślono, że ma na uwadze chrześcijańską miłość.

Zgodnie z art. 145 obecnej Konstytucji Apostolskiej, Rada jest wyrazem troski Kościoła katolickiego wobec potrzebujących, aby potęgowało się ludzkie braterstwo i ukazywała miłość Chrystusa. Zadaniem Rady jest:

1° pobudzać wiernych do dawania świadectwa ewangelicznej miłości, jako uczestników samej misji Kościoła, jak również wspierać ich w wypełnianiu tej troski;

2° popierać i koordynować poczynania katolickich instytucji, mające na uwadze niesienie pomocy narodom potrzebującym, zwłaszcza te poczynania, które spieszą z pomocą bardziej palącym potrzebom i nieszczęściom, zacieśniać kontakty (powiązania) katolickich instytucji z organizacjami międzynarodowymi, mającymi na uwadze cele dobroczynne oraz postęp;

3° organizować i popierać narady oraz dzieła współpracy i wzajemnej pomocy, służące postępowi ludzkiemu (art. 146).

Papieskiej Radzie Przewodniczy Przewodniczący Papieskiej Rady Sprawiedliwości i Pokoju, który troszczy się o ścisłą współpracę obydwu instytucji (art. 147). Tak więc nastąpiła zmiana w stosunku do tego, co postanawiał List Pawła VI.

¹⁵⁰ Por. *Annuario Pontificio* z 1983 r., s. 1545. Obecna nazwa łacińska: *Pontificium Consilium „Cor unum”*. Nazwę polską powtórzono za Z. Grocholewskim, art. cyt., s. 28.

Do grupy członków tej Rady włącza się także mężczyźni i kobiety, którzy są przedstawicielami katolickich instytucji dobroczynnych, ażeby tym skuteczniej realizować cele Rady (art. 148).

F. Papińska Rada

Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych

Również i ta instytucja usamodzielniała się, awansując do roli dykasterii w ramach Kurii Rzymskiej. Paweł VI powołał (19. 3. 1970 r.) „Papieską Komisję Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych — Pontificia Commissio de spirituali migratorum atque itinerantium cura”¹⁵¹, łącząc ją z Kongregacją Biskupów. Objęła ona dzieła: Opieki nad emigrantami, Apostolstwa Morza, Apostolstwa Podróży Powietrznej, Apostolstwa Ludów Koczowniczych i Apostolstwa Turystycznego Jej Przewodniczącym był Prefekt Kongregacji Biskupów.

Rada obejmuje pasterską troską Kościoła szczególne potrzeby tych, których zmuszono do opuszczenia ziemi ojczystej albo zostali całkowicie pozbawieni ojczyzny, a także studiuje wszystkie związane z tym problemy (art. 149).

Rada świadczy pomoc w zakresie organizowania w Kościołach partykularnych skutecznego i własnego duszpasterstwa, również przez tworzenie w razie potrzeby odpowiednich struktur duszpasterskich, dla uciekinierów, wygnańców, migrantów, koczowników i cyrkowców. Wspomaga także pasterską troską tychże Kościołów o ludzi morza, czy to podróżujących czy pracujących w portach, zwłaszcza przez Dzieło Apostolstwa Morza, wykonując nad nim najwyższe zwierzchnictwo (art. 150 §§ 1—2).

Podobną troską otacza tych, którzy w portach lotniczych lub w samolotach wykonują różne obowiązki. Zabiega o to, aby lud chrześcijański, zwłaszcza z okazji obchodu międzynarodowego dnia Emigranta i Wygnańca, uświadomił sobie ich potrzeby i dał wyraz braterskiej troski (art. 150 §§ 3—4).

Troszczy się o to, by pielgrzymki, podróże krajoznawcze lub turystyczne, przyczyniały się również do moralnej i religijnej formacji wiernych i służy pomocą Kościołom partykularnym, ażeby wszyscy pozostający z tej racji poza własnym miejscem zamieszkania, mogli korzystać z właściwej opieki duszpasterskiej (art. 151).

G. Papińska Rada

Duszpasterstwa Służby Zdrowia

Jest to nowa dykasteria w Kurii Rzymskiej, utworzona (11. 2. 1985 r.) przez Jana Pawła II¹⁵². Została wtedy złączona z Papieską

¹⁵¹ Motu proprio *Apostolicae caritatis*: AAS 62 (1970) 193—197 (PPK, t. III, z. 1, nn. 4598—4611).

Radą Świeckich, z tym jednak, że zachowała własną naturę i charakter w podejmowaniu i kierowaniu swej działalności. Otrzymała nazwę: Pontificium Consilium de Apostolatu pro Valetudinis Administris.

Rada ukazuje troskę Kościoła wobec chorych, wspomagając tych, którzy wypełniają posługę względem chorych i cierpiących, ażeby wykonywane przez nich apostołstwo miłosierdzia coraz bardziej odpowiadało nowym potrzebom (art. 152).

Jest zadaniem Rady propagowanie doktryny na temat duchowych i moralnych aspektów choroby, jak również znaczenia cierpienia ludzkiego. Rada świadczy pomoc Kościołom partykularnym, ażeby służba zdrowia korzystając z opieki duszpasterskiej mogła wypełniać swoje zadania zgodnie z wymaganiami nauki chrześcijańskiej, jak również troszczy się o to, by zajmujący się tą dziedziną duszpasterstwa mieli odpowiednie środki do wypełnienia swojego zadania (art. 153 §§ 1—2).

Rada wspomaga wysiłki w zakresie studium i działania, podejmowane na tym polu przez katolickie stowarzyszenia międzynarodowe lub przez inne instytucje. Uważnym okiem śledzi nowości w ustawodawstwie i nauce odnośnie do zdrowia w tym celu, ażeby je odpowiednio uwzględnić w działalności duszpasterskiej (art. 153 §§ 3—4).

H. Papieska Rada Interpretacji Ustaw

Obecnie omawiana dykasteria została powołana przez Jana Pawła II (2.1.1984 r.)¹⁵³, teraz jednak zmieniła swoją nazwę¹⁵⁴ i poszerzyła kompetencję. Zgodnie z art. 154 głównym jej zadaniem jest interpretacja ustaw kościelnych.

Przysługuje jej zatem dokonywanie autentycznej interpretacji powszechnych ustaw kościelnych, potwierdzonej papieskim autorytetem, po wysłuchaniu w sprawach większej wagi zainteresowanych dykasterii (art. 155).

Rada jest do dyspozycji pozostałych dykasterii rzymskich, wspierając je w ten sposób, ażeby wydawane przez nie dekrety wykonawcze oraz instrukcje były zgodne z przepisami obowiązującego prawa i sporządzone w odpowiedniej formie prawnej (art. 156). Dykasteria kompetentna do potwierdzania ogólnych dekretów Konferencji Biskupów powinna przedstawić je Radzie, aby je zbadała w aspekcie prawnym (art. 157).

Na prośbę zainteresowanych Rada rozstrzyga, czy ustawy partykularne i ogólne dekrety wydane przez niższych od najwyższej

¹⁵² AAS 77 (1985) 457—461. Nazwa łacińska: *Pontificia Commissio de Apostolatu pro Valetudinis Administris*.

¹⁵³ Motu proprio *Recognitio Iuris Canonici*: AAS 76 (1984) 433—434.

władzy prawodawców, są zgodne bądź nie z ustawami powszechnymi Kościoła (art. 158).

Należy zauważyć, że omawiana dykasteria otrzymała znacznie obszerniejszą kompetencję. Najpierw została ona rozszerzona na całe ustawodawstwo Kościoła powszechnego (dotychczas obejmowała tylko ustawodawstwo powszechne Kościoła łacińskiego). Ponadto otrzymała ważną funkcję świadczenia pomocy przy formułowaniu aktów prawnych przez inne dykasterie, a także uprawnienie badania dekretów generalnych Konferencji Biskupów. Będzie to miało duże znaczenie dla ujednoczenia prawodawstwa kościelnego i zabezpieczenia zgodności z obowiązującymi przepisami powszechnymi. Ten sam cel ma na uwadze zlecenie Radzie funkcji badania zgodności z prawem powszechnym ustaw partykularnych. W ten sposób Rada stała się czymś podobnym do trybunału konstytucyjnego w społecznościach świeckich. Ma to szczególne znaczenie ze względu na stworzenie przez nowy Kodeks dużych możliwości dla ustawodawstwa partykularnego¹⁵⁵.

I. Papieska Rada Dialogu między Religiami

Jest to dawny Sekretariat dla Niechrześcijan¹⁵⁶ który obecnie otrzymał nową nazwę: *Pontificium Consilium pro Dialogo inter Religiones*. Podobnie jak przedtem Sekretariat, tak obecnie Papieska Rada popiera i koordynuje kontakty z członkami i zespołami religii niechrześcijańskich oraz z tymi, którzy w jakikolwiek sposób kierują się zmysłem religijnym (art. 159).

Rada pomaga w nawiązaniu właściwego dialogu z wyznawcami innych religii i popiera inne kontakty z nimi. Organizuje podejmowanie studium i spotkań, zmierzających do wzajemnego poznania się i doceniania, jak również do tego, by wspólnym wysiłkiem akcentować godność człowieka oraz jego dobra duchowe i moralne. Zarządza formacji tych, którzy zajmują się wspomnianym dialogiem (art. 160).

Gdy się domaga tego przedmiot przedłożonej sprawy, w wykonywaniu swojego zadania powinna działać po porozumieniu się z Kongregacją Nauki Wiary, oraz, gdy zachodzi potrzeba, z Kongregacjami: Kościołów Wschodnich i Ewangelizowania Narodów (art. 161).

Z Radą złączona jest Komisja dla utrzymywania w aspekcie religijnym kontaktów z Muzułmanami. Kieruje nią Przewodniczący

¹⁵⁴ Otrzymała najpierw nazwę: *Pontificia Commissio Codici Iuris authentice interpretando*. Obecna nazwa brzmi: *Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis*.

¹⁵⁵ Por. Z. Grocholewski, art. cyt., s. 26.

¹⁵⁶ Na temat genezy tej dykasterii por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 168 n.

Rady (art. 162). Komisja posiada również Wiceprzewodniczącego i Sekretarza oraz własny zespół konsultorów¹⁵⁷.

J. Papieska Rada Dialogu z Niewierzącymi

Przejęła ona kompetencje Sekretariatu dla Niewierzących¹⁵⁸. Zgodnie z postanowieniem art. 163 Konstytucji Jana Pawła II, Rada okazuje duszpasterską troskę Kościoła wobec tych, którzy nie wierzą w Boga albo nie wyznają żadnej religii.

Zajmuje się studium zjawiska ateizmu oraz braków w zakresie wiary i religii, ustalając ich przyczyny i następstwa w odniesieniu do wiary chrześcijańskiej, a to w tym celu, aby wskazać odpowiednie środki dla działalności duszpasterskiej, korzystając z pomocy katolickich instytutów naukowych (art. 164).

Nawiązuje dialog z ateistami i niewierzącymi, ilekroć wyrażają zgodę na szczerą współpracę; uczestniczy przez osoby prawdziwie biegle w zespołach studyjnych zajmujących się tymi tematami (art. 165).

Radą kieruje Przewodniczący wspomagany przez Sekretarza i Podsekretarza. Posiada ona zespół członków (kardynałowie i biskupi) oraz konsultorów¹⁵⁹.

K. Papieska Rada d/s Kultury

Dykasteria ta została powołana (20.5.1982 r.) przez Jana Pawła II¹⁶⁰. Rada posiada szczególną strukturę: razem z Przewodniczącym działa zespół prezydialny oraz inny zespół uprawiających różne dyscypliny dobrany z różnych krajów świata (art. 167).

Rada popiera kontakty między Stolicą Świętą i ludzką kulturą, zwłaszcza poprzez nawiązywanie dialogu z różnymi instytutami naukowymi, aby kultura świecka (cywilna) otwierała się coraz bardziej na Ewangelię, a uprawiający sztukę czuli się powołani przez Kościół do prawdy, dobra i piękna (art. 166).

Papieska Rada podejmuje odpowiednie poczynania dotyczące kultury; te zaś, które są podejmowane przez różne instytucje kościelne wspiera w razie potrzeby. We współpracy z Sekretariatem Stanu śledzi działania podejmowane przez państwa i organizacje międzynarodowe w zakresie rozwoju ludzkiej kultury oraz uczestniczy w razie potrzeby w głównych zespołach dotyczących kultury i popiera spotkania (art. 168).

¹⁵⁷ Por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 170.

¹⁵⁸ Szerzej por. tamże, s. 171 n.

¹⁵⁹ Por. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, n. 101 (PPK. t. II, z. 1, n. 1648).

¹⁶⁰ Pismo do Sekretarza Stanu: AAS 74 (1982) 686—687.

L. Papieska Rada Środków społecznego Przekazu

Powołanie tej dykasterii podyktowała konieczność zainteresowania się w aspekcie religijnym środkami społecznego przekazu, którymi w sposób szczególny zajął się Sobór Watykański II¹⁶¹. Papieska Rada zajmuje się sprawami dotyczącymi środków społecznego przekazu w tym celu, aby również przy ich pomocy rozszerzało się orędzie zbawienia i dokonywał się ludzki postęp zmieniający do rozwoju kultury i obyczajów. W wypełnianiu swojego zadania pozostaje w ścisłej łączności z Sekretariatem Stanu (art. 169)¹⁶².

Głównym zadaniem Rady jest pobudzanie i podtrzymywanie w odpowiedni sposób działalności Kościoła i wiernych w różnych formach środków społecznego przekazu; przyczynianie się do tego, by dzienniki oraz inne periodyki, filmy, przekazy radiowe i telewizyjne były coraz bardziej przepajane duchem ludzkim i chrześcijańskim. Szczególną troską otacza katolickie pisma, periodyki, stacje radiowe i telewizyjne, ażeby rzeczywiście odpowiadały własnemu charakterowi i zadaniu, zwłaszcza przez przekazywanie doktryny Kościoła zgodnej z Magisterium, jak również przez właściwe i wierne rozpowszechnianie wiadomości religijnych (art. 170 §§ 1—2).

Utrzymuje łączność ze stowarzyszeniami katolickimi zajmującymi się środkami społecznego przekazu. Troszczy się o to, ażeby lud chrześcijański, zwłaszcza z okazji obchodu Dnia środków społecznego przekazu stawał się świadomy obowiązku, spoczywającego na każdym wiernym — podejmowania współpracy, by tego rodzaju środki służyły misji Kościoła (art. 170 §§ 3—4).

7. Urzędy

Obejmują one określoną grupę dykasterii, które już od dawna spotykamy w Kurii Rzymskiej. W okresie odnowy soborowej w tej grupie wprowadzano kolejne zmiany. Konstytucja Papieża VI przewidziała sześć następujących urzędów: Kancelaria Apostolska, Kamera Apostolska, Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Świętej, Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, Zarząd Domu Papieskiego i Główny Urząd Statystyczny Kościoła. Obecna Konstytucja Apostolska pozostawiła tylko trzy: Kameralną Apostolską, Administrację Dóbr Stolicy Apostolskiej i Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Świętej.

¹⁶¹ Tej sprawie poświęcono jeden z dekretów soborowych: *Inter mirifica*.

¹⁶² Szerzej na temat genezy tej instytucji por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 207 n.

Sam Paweł VI zniósł (1973 r.) Kancelarię Apostolską, przenosząc jej zadania i kompetencje na Sekretariat Stanu¹⁶³. Natomiast dotychczasowy Zarząd Domu Papieskiego został obecnie zaliczony do „pozostałych” instytucji Kurii Rzymskiej. Wszystko wskazuje na to, że Jan Paweł II zniósł Główny Urząd Statystyczny Kościoła, jako osobną dykasterię. Konstytucja wspomina jednak o „urzędzie statystycznym”, którym posługuje się sekcja pierwsza Sekretariatu Stanu (por. art. 44).

A. Kamera Apostolska

Jest to jedna ze starszych dykasterii Kurii Rzymskiej¹⁶⁴. Zgodnie z art. 171 § 1 Konstytucji Jana Pawła II, Kamera Apostolska, której przewodniczy Kardynał Kamerling, wspierany przez Wicekamerlinga, razem z pozostałymi prałatami Kamery, wykonuje te zadania, które określa prawo szczególne o opróżnieniu Stolicy Apostolskiej¹⁶⁵.

Podczas opróżnienia Stolicy Apostolskiej Kardynał Kamerling ma prawo i obowiązek, również przez swojego delegata, domagać się od wszystkich zarządców zależnych od Stolicy Apostolskiej sprawozdania o stanie ekonomicznym podległych im dóbr, a także powiadamiania o nadzwyczajnych aktach zarządzania ewentualnie wtedy podejmowanych. Ma również prawo i obowiązek domagać się od Zarządu Spraw Gospodarczych Stolicy Apostolskiej ogólnego wykazu dochodów i wydatków roku poprzedniego oraz preliminarza na rok następny. Te wszystkie sprawozdania i obliczenia ma obowiązek przedstawić Kolegium Kardynalskiemu (art. 171).

B. Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej

Omawiana teraz dykasteria została ustanowiona Konstytucją Apostolską Pawła VI w 1967 roku¹⁶⁶. Zachowała obecnie swoją poprzednią nazwę: *Administratio Patrimonii Sedis Apostolicae*. Przewodniczący jej Kardynał, mając do dyspozycji zespół kardynałów. Urząd posiada dwie sekcje: zwyczajną i nadzwyczajną, pod kierownictwem prałata Sekretarza (art. 173).

Do kompetencji tego urzędu należy zarządzanie dobrami stannowiacymi własność Stolicy Apostolskiej, które są przeznaczone na

¹⁶³ Motu proprio *Quo aptius* z dn. 27. 2. 1973 r.: AAS 65 (1973) 113—116 (PPK, t. VI, z. 1, nn. 11036—11047).

¹⁶⁴ Szerzej por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 20 nn.

¹⁶⁵ Obecnie czyni to Konstytucja Ap. *Romano Pontifici eligendo*, nn. 14—17 (PPK, t. VIII, z. 1, nn. 14478—14481).

¹⁶⁶ Szerzej por. E. Sztáfrowski, dz. cyt., s. 202 n. Poprzednio wprowadziłem nazwę: Administracja Państwa Watykańskiego. Obecna powtarzam za Z. Grocholewski, art. cyt., s. 28.

ten cel, by z ich dochodów pokrywać wydatki związane z działaniem Kurii Rzymskiej (art. 172).

Sekcja zwyczajna zarządza powierzonymi jej dobrami, zasięgając w razie potrzeby opinii biegłych. Bada sprawy związane ze stanem prawno-ekonomicznym pracowników Stolicy Apostolskiej; czuwa nad instytucjami podległymi jej kierownictwu. Zabiega o to wszystko, co jest potrzebne do zwyczajnego działania dykasterii w zakresie osiągnięcia własnych celów. Sporządza wykaz przychodów i wydatków (art. 174).

Sekcja nadzwyczajna zarządza szczególnymi dobrami ruchowymi i załatwia inne sprawy dotyczące dóbr ruchomych, zlecone jej przez pozostałe instytucje Stolicy Świętej (art. 175).

C. Zarząd Spraw Gospodarczych Stolicy Apostolskiej

Także i ta dykasteria została utworzona przez Pawła VI w 1967 roku¹⁶⁷. Przewodniczy jej zespół kardynałów, z których jeden pełni funkcję Przewodniczącego, mając do pomocy prałata Sekretarza i głównego Księgowego (art. 177).

Gdy chodzi o kompetencje, to tak ją ogólnie określa art. 176: Zadaniem urzędu jest kierowanie tymi administracjami dóbr, które zależą od Stolicy Apostolskiej lub którym ona przewodniczy, niezależnie od tego, jaką ewentualnie cieszą się autonomią.

Bada sprawozdania o stanie majątkowym i ekonomicznym oraz rozliczenia dotyczące rocznych przychodów i rozchodów, zarówno planowanych jak i już dokonanych, nadsyłane przez administracje, o których mowa w art. 176, przeglądając w razie potrzeby księgi i dokumenty. Przygotowuje obliczenia dotyczące oceny preliminarza i wydatków pieniężnych Stolicy Świętej i w określonym czasie przedstawia do zatwierdzenia wyższej władzy (art. 178)¹⁶⁸. „Czuwa nad finansowymi przedsięwzięciami, daje swoją ocenę o planowaniu większych poczyną. Rozpoznaje sprawy szkód majątkowych wyrządzonych Stolicy Apostolskiej, przedstawiając w razie potrzeby kompetentnym trybunałom prowadzenie dochodzeń karnych lub cywilnych (art. 179).

*8. Pozostałe instytucje Kurii Rzymskiej

A. Zarząd Domu Papieskiego

Chociaż sam Dom Papieski jest bardzo starą instytucją, jednak

¹⁶⁷ Szerzej na temat tej dykasterii por. E. Szafrowski, dz. cyt., s. 198 nn.

¹⁶⁸ Konstytucja Pawłowa mówiła wprost o przedstawianiu sprawozdania Papieżowi (PPK, t. II, z. 1, n. 1672).

Zarząd Domu Papieskiego jest w swej obecnej formie instytucją nową, powołaną do życia przez Pawła VI w 1967 roku¹⁶⁹. Zaliczony wtedy został do grupy urzędów. Obecnie instytucja zmieniła nieco swoją łacińską nazwę¹⁷⁰. Kieruje nią Prefekt, którym jest jeden z prałatów, wspomagany przez Regensa¹⁷¹.

Zarząd załatwia sprawy dotyczące wewnętrznego porządku Domu Papieskiego, jak również kieruje wszystkimi, zarówno duchowymi jak świeckimi, w zakresie dyscypliny i posługi, którzy stanowią asystę i domowników Papieża (art. 180).

Służy Papieżowi pomocą, czy to w pałacu apostolskim, czy też wtedy gdy udaje się on na teren Rzymu lub Italii. Zajmuje się organizowaniem papieskich ceremonii, z wyłączeniem jednak części ściśle liturgicznej, co stanowi kompetencję Urzędu Liturgicznych Nabożeństw Papieskich. Określa przysługujące komuś pierwszeństwo. Kieruje papieskimi audiencjami, publicznymi i prywatnymi, uzgadniając sprawę, ilekroć domaga się tego natura rzeczy, z Sekretariatem Stanu, pod którego kierownictwem układa wszystko, co należy zachować, gdy Papież uroczystie przyjmuje tych, którzy wykonują najwyższą władzę w Państwie, przedstawiciele Państwa, Ministrów, publiczne władze oraz inne znaczniejsze osoby (art. 181).

B. Urząd Liturgicznych Nabożeństw Papieskich

Dawniej istniała Kongregacja Ceremonii, zaliczana do najstarszych dykasterii w Kurii Rzymskiej¹⁷². Została zniesiona w związku z posoborową odnową dokonaną przez Pawła VI w 1967 roku. Jej zadania przejął w znacznej części powołany wtedy urząd: „Zarząd Domu Papieskiego”. Można powiedzieć, że obecnie omawiana instytucja (*Officium de Liturgicis Celebrationibus Summi Pontificis*) rzejęła zadania wspomnianej wyżej Kongregacji.

Urząd troszczy się o wszystko co jest konieczne do sprawowania czynności liturgicznych oraz innych nabożeństw, odprawianych przez Papieża lub w jego imieniu; kieruje też nimi zgodnie z przepisami prawa liturgicznego. Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych jest mianowany przez Papieża na okres pięciu lat. Wspomagający go w sprawowaniu czynności liturgicznych ceremoniarze otrzymują nominację od Sekretarza Stanu, również na okres pięciu lat (art. 182).

¹⁶⁹ Szerzej por. E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 204.

¹⁷⁰ Poprzednia nazwa: *Apostolici Palatii Praefectura*; obecna: *Praefectura Pontificalis Domus*.

¹⁷¹ Por. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, n. 125 (PPK, t. II, z. 1, n. 1678).

¹⁷² Por. w tej sprawie E. Sztafrowski, dz. cyt., s. 236 n.

9. Adwokaci

W Konstytucji Apostolskiej Pawła VI z 1967 roku nie spotykamy osobnego punktu poświęconego adwokatom. Była natomiast o nich mowa w Ogólnym Regulaminie Kurii Rzymskiej (1968 r.), mianowicie w załącznikach¹⁷³. Konstytucja Jana Pawła II poświęca tej grupie osób specjalny punkt.

Oprócz adwokatów Roty Rzymskiej i adwokatów w sprawach kanonizacyjnych, jest w Kurii Rzymskiej grupa adwokatów, którzy mogą na prośbę zainteresowanych osób bronić spraw prowadzonych w Najwyższym Trybunale Sygnatury Apostolskiej, jak również świadczyć pomoc w rekursach hierarchicznych w dykasteriach Kurii Rzymskiej (art. 183).

Kardynał Sekretarz Stanu, wysłuchawszy komisji ustanowionej na stałe w tym celu, może na listę zapisać kandydatów, którzy mając odpowiednio przygotowanie, potwierdzone akademickimi tytułami, odznaczają się jednocześnie przykładem chrześcijańskiego życia, szlachetnością obyczajów i biegłością w załatwianiu spraw. Gdyby potem utracili wymagane warunki, powinni być skreśleni z listy (art. 184).

Z adwokatów, zwłaszcza wciągniętych na listę, powstaje Grono Adwokatów Stolicy Świętej, którzy mogą w jej imieniu lub w imieniu dykasterii Kurii Rzymskiej podejmować obronę spraw w trybunałach kościelnych lub cywilnych. Mianuje ich Kardynał Sekretarz Stanu na okres pięciu lat, po wysłuchaniu komisji, o której mowa w art. 184. Na skutek poważnych przyczyn mogą być pozbawieni stanowiska. Tracą je również po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia (art. 185).

10. Pozostałe instytucje złączone ze Stolicą Świętą

Konstytucja Apostolska Pawła VI z 1967 roku wyliczała w „Dodatku” (*Appendix*) kilka instytucji, wśród których znajdujemy także wyliczone w niniejszym punkcie. Była tam również Rada Środków Społecznego przekazu¹⁷⁴, zaliczona obecnie do grupy „Rad papieskich”.

Zgodnie z postanowieniem art. 186 są pewne instytucje, stare lub nowoutworzone, które chociaż nie należą w sensie ścisłym do Kurii Rzymskiej, jednak świadczą konieczną lub pożyteczną posługę Papieżowi, Kurii i Kościołowi powszechnemu, będąc w jakiś sposób związane ze Stolicą Świętą (art. 186).

Wśród tych instytucji poczesne miejsce zajmuje Tajne Archiwum Watykańskie, w którym przechowuje się dokumenty zwią-

¹⁷³ Por. PPK, t. II, z. 1, n. 1925 nn.

¹⁷⁴ Por. Konstytucja Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, n. 133 (jw. 1687).

zane z zarządzaniem Kościoła, ażeby na pierwszym miejscu były do dyspozycji Stolicy Świętej i Kurii w wypełnianiu własnego zadania, następnie zaś, na mocy zezwolenia papieskiego, mogły stać się pomocą dla wszystkich studiujących historię, jak również źródłem poznania dla historii świeckiej wszystkich regionów, które w minionych wiekach miały ścisły związek z życiem Kościoła (art. 187).

Znakomitym ponadto organem służącym rozwojowi, zachowaniu i rozpowszechnianiu kultury jest utworzona przez Papieża Apostolska Biblioteka Watykańska, stanowiąca w różnych swoich sekcjach, dla ludzi uczonych poszukujących prawdy, skarby każdego rodzaju wiedzy i sztuki (art. 188).

Mając na uwadze poszukiwanie i rozpowszechnianie prawdy w różnych dziedzinach wiedzy teologicznej i humanistycznej powstały w łonie Kościoła Rzymskiego różne Akademie, wśród których szczególne miejsce zajmuje Papieska Akademia Nauk (art. 189).

Wszystkie wyliczone powyżej instytucje Kościoła Rzymskiego rządzą się własnymi prawami konstytucyjnymi i administracyjnymi (art. 190).

Do nowszych, chociaż wzorowanych częściowo na wcześniejszych przykładach, zaliczamy: Drukarnia Poliglotta Watykańska, Księgarnia wydawnicza Watykańska, dzienniki, tygodniki, miesięczniki, wśród których wyróżnia się *L'Osservatore Romano*, Radiostacja Watykańska i Telewizyjne Centrum Watykańskie. Wszystkie te instytucje podlegają Sekretariatowi Stanu albo innym urządzeniom Kurii Rzymskiej, zgodnie z własnym prawem (art. 191).

Uposażenie Bazyliki Świętego Piotra troszczy się w dalszym ciągu o to, co jest związane z Bazyliką Księcia Apostołów, zarówno gdy idzie o konserwację i wystrój budynku, jak i wewnętrzną dyscyplinę kustoszy oraz pielgrzymów, którzy zwiedzają świątynię, stosując się do własnych przepisów. We wszystkich sprawach, które tego wymagają przełożeni „Uposażenia” działają w porozumieniu z kapitułą tejże Bazyliki (art. 192).

Papieska Akcja Miłosierdzia (Eleemosynaria Apostolica) wspiera Papieża w wykonywaniu dzieła miłosierdzia wobec biednych i jest bezpośrednio od niego zależna (art. 193). Przypomnijmy, że szersze zadanie w tej dziedzinie ma Papieska Rada *Cor unum* (por. art. 145 n.).

Zakończenie

Konstytucja Jana Pawła II *Pastor bonus* weszła w życie dnia 1 marca 1989 roku. Jak widzieliśmy, poprzedzona została licznymi analizami i konsultacjami, które pozwoliły podjąć decyzję, o doprowadzeniu do końca soborowej odnowy Kurii Rzymskiej. Decyzja nie była łatwa, czego wymownym świadectwem jest choćby

ten długi okres jaki upłynął od zakończenia Soboru. W tym czasie odnowa Kurii Rzymskiej wyraziła się przede wszystkim w dwóch wielkich aktach, podjętych przez Pawła VI w 1967 roku i przez Jana Pawła II w 1988 roku. Są to dwie ważne daty w historii tej instytucji, a dzieli je od siebie okres ponad dwudziestu lat. Dodajmy, że został on wypełniony wieloma mniejszej wagi aktami, podejmowanymi kolejno przez obydwu Papieży, a dokonującymi różnorodnych modyfikacji w strukturze Kurii Rzymskiej.

• Odnowa tego ważnego organu w zarządzaniu Kościołem powszechnym, wytyczona przez Dekret soborowy *Christus Dominus* dotyczyła przede wszystkim strony technicznej (reorganizacja i „umiędzynarodowienie”). Dopiero później doszedł moment teologiczny, który bardzo wyraźnie przebiega z Konstytucji Jana Pawła II, i złączony z nim aspekt duszpasterski. W ten sposób pojawiły się wyraźnie dwa wymiary odnowy.

Dokonywanie reorganizacji Kurii Rzymskiej okazało się niełatwą sprawą, stanowiącą jakąś ogólną trudność przy podejmowaniu reformy wszystkich organów administracyjnych. Stąd również następne lata i zwłaszcza zmieniające się warunki życia, w którym wpływa życie Ludu Bożego, stwórzają na pewno sytuacje, w których trzeba będzie tworzyć nowe dykasterie, bądź też reorganizować już istniejące.

Może nieco inaczej wygląda sprawa w odniesieniu do drugiego wymiaru. Jest niewątpliwą zasługą Jana Pawła II, że w swojej Konstytucji Apostolskiej *Bonus pastor* dał solidne fundamenty teologiczne dla tej olbrzymiej instytucji o charakterze administracyjnym w Kościele. Osadził ją mocno w aspekcie kolegialności, tak przecież wyraźnie zaakcentowanej przez Vaticanum II. Uwytknił również moment pastoralny, także bardzo charakterystyczny dla soborowej odnowy, stawiający zawsze na pierwszym miejscu zbawienie człowieka.

To wszystko stawia przed Kurią Rzymską ważne zadanie dotyczące jej działania, a wyrażające się w słowie „diaconia”, a więc postawa służby wobec całego Ludu Bożego i poszczególnych Kościołów partykularnych. Słusznie jednak zauważył ks. bp Z. Grocholewski w cytowanym już artykule, że spełnienie tych wzniosłych celów zależy nie tylko od właściwej struktury Kurii Rzymskiej, lecz w znacznie większym stopniu od ludzi którzy w niej pracują, od ich kwalifikacji, postawy, wierności i gorliwości. Dlatego do Konstytucji zostały dołączone bardzo wymowne i konstruktywne wskazania, zawarte w Liście Jana Pawła II do Sekretarza Stanu z dnia 20 listopada 1982 roku, dotyczące znaczenia pracy wykonywanej dla Stolicy Apostolskiej.

De Curia Romana Ioannis Pauli II

Index materiae: Prooemium. I. Historia Curiae Romanae usque ad Vaticanum II. 1. A primordiis Ecclesiae ad CIC 1917. 2. Curia Romana in CIC 1917. II. De conciliari renovatione Curiae Romanae. 1. Postulationes conciliares. 2. Via realizationis postulationum conciliarum. A. Renovatio a Paulo VI facta. B. Continuatio renovationis a Ioanne Paulo II. III. Curia Romana in Constitutione Apostolica *Pastor bonus*. 1. Fines et principia renovationis. 2. Normae generales. 3. Secretaria Status. 4. Congregationes. 5. Tribunalia. 6. Pontificia Consilia. 7. Officia. 8. Cetera Romanae Curiae Instituta. 9. Advocati. 10. Institutiones Sanctae Sedi adhaerentes.

Curia Romana, quae est instrumentum necessarium in exercenda suprema, plena et immediata potestate Romani Pontificis in universam Ecclesiam, decurrentibus annis, reformationem indiget. Prima a s. Pio X anno 1908 per Constitutionem Apostolicam *Sapienti consilio* facta est. Patres Concilii Vaticani II exoptaverunt, ut Curia Romana novae ordinationi, necessitatibus temporum, regionum ac Rituum magis aptatae, subiciatur (*Christus Dominus*, 9).

Haec postconciliaris renovatio opus multum difficile evadit. Duo sunt magni auctores huius renovationis, nempe Paulus VI, praesertim per Constitutionem Apostolicam *Regimini Ecclesiae universae* (1967) et Ioannes Paulus II per Constitutionem „*Pastor bonus*” (1988). Ambae Constitutiones optatis Patrum Concilii Vaticani II circa novam ordinationem respondere desiderabant, praesertim quod spectat ad dicasteriorum numerum, eorumque competentiam, propriam procedendi rationem etc. Constitutio autem Ioannis Pauli II insuper fundamenta theologica huius institutionis, eiusque pastoralem indolem — ad mentem et spiritum Vaticani II — late ponit.